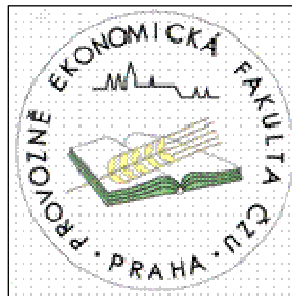

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA
KATEDRA EKONOMICKÝCH TEORIÍ

Obor Provoz a ekonomika

VÝVOJ OBĚŽIVA A CENTRÁLNÍCH BANK
V ČESKÝCH ZEMÍCH

Bakalářská práce

Vypracovala: **Michaela Štolcová**

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Eva Kaňková, Ph.D.**

Praha, 2007

©

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Vývoj oběživa a centrálních bank v českých zemích vypracovala samostatně pod vedením Ing. Evy Kaňkové, Ph.D. a uvedla v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

V Praze dne 9. července 2007

vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Ing. Evě Kaňkové, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této práce

Vývoj oběživa a centrálních bank v českých zemích

Development of the currency and central banks in the Czech state

Souhrn

Bakalářská práce je zaměřena na vývoj oběživa a centrálních bank v českých zemích. V první části práce je popsán vývoj centrální banky ve značně se politicky i hospodářsky lišících se obdobích krátké historie naší samostatnosti. Postavení měny na světovém trhu zboží a služeb bylo diametrálně odlišné. Od silné, volně směnitelné prvorepublikové Kč, přes protektorátní K, v době, kdy koruna byla ve značně nevýhodném kurzu fixně vázána na Říšskou marku, dále přes socialistickou Kčs, ve světě nesměnitelnou až k současnému vývoji CZK, v globální ekonomické soustavě plně akceptované.

Druhá část vychází z dokončené transformace, která umožnila vstup do EU. Členství v EU a zdravý růst ekonomiky umožňuje ČNB se zaměřit na přípravy zapojení do eurozóny.

Klíčová slova: oběživo, centrální banka, emise, měnová politika, hotovostní a bezhotovostní platební styk, euro

Summary

The Bachelor Work is focused on development of the currency and central banks in the Czech state. In the first part of this work is described development of central bank in highly political and economic diversified period of short time our history. Position of currency on the world market of goods and services was absolutely different. From strong, free convertible Kč in the inter-war First Republic, then Protectorate's Koruna in which the crown was fixed at a disadvantageous rate of exchange against the Reich Mark, followed by socialist Kčs in the world not convertible currency to the present in the whole world free convertible in the global economy fully accepted Czech crown.

The second part goes out from the finished transformation process which allowed Czech republic to become a member of the European Union. The membership in EU and

healthy growth of economy allowed Czech national bank to direct at preparations of the joining the Eurosystem.

Key words: currency, central bank, issue, monetary policy, cash and electronic payment systems, EUR

1.	Úvod	4
2.	Cíl práce a metodika	5
3.	Obecné zákonitosti a vývoj	6
3.1	Oběživo	6
3.1.1	Peníze	6
3.1.2	Bankovky	6
3.1.3	Státovky	7
3.1.4	Mince	7
3.1.5	Platební styk	7
3.1.6	Emise peněz	8
3.2	Centrální banka	11
3.2.1	Měnová a devizová činnost	11
3.2.2	Regulace a dohled bankovního systému	12
3.3	Československá cedulová banka v letech 1918 – 1953	14
3.3.1	Bankovní ústav při ministerstvu financí (1918 – 1926)	14
3.3.2	Národní banka československá (1926 – 1939)	14
3.3.3	Národní banka Čech a Moravy (1939 – 1945)	17
3.3.4	Národní banka československá (1945 – 1950)	17
3.3.5	Státní banka československá	19
3.3.6	Peněžní reforma 1953	19
3.4	Nejvyšší představitelé centrální banky československého státu v letech 1919 – 1992	20
3.5	Organizační struktura	20
3.5.1	Národní banka československá (1926 – 1939)	20
3.5.2	Národní banka Čech a Moravy (1939 – 1945)	21
3.5.3	Národní banka československá (1945-1950)	21
3.5.4	Státní banka československá (1950 – 1992)	21
3.5.5	Česká národní banka (od 1993 – současnost)	22
3.6	Příprava a realizace měnové odluky v České republice	23
3.6.1	Přípravná fáze	23
3.6.2	Realizace výměny	24
3.6.3	Obecné zákonitosti	25
3.7	Česká národní banka	25
3.8	Vývoj ekonomiky a s tím spojený vývoj oběživa v letech 1993 – 2005	26
3.8.1	V období let 1993 - 1996	26
3.8.2	Krizové období 1997 – 1998	28
3.8.3	Období 1999 - 2000	30
3.8.4	Období 2001 – 2003	31
3.8.5	Období 2004 – 2005	34
3.9	Shrnutí vývoje	36
4.	Budoucí směr vývoje oběživa a ČNB	38
4.1	Příprava na vstup do eurozóny	38
4.1.1	Plán příprav na období 2005 – 2010	38
4.1.2	Maastrichtská kritéria	40
4.1.3	ECB a ESCB	40
4.2	Vývoj vztahu mezi hotovostním a bezhotovostním oběživem	42
4.2.1	Oběh hotovosti	42
4.2.2	Přechod k bezhotovosti	42
4.2.3	Důvody pro zachování hotovosti	43
4.3	Shrnutí budoucího směru vývoje	45
5.	Závěr	46
6.	Seznam literatury	47
7.	Přílohy	48

1. Úvod

Globalizací světové ekonomiky stále roste výměna zboží a služeb. Jejich tržní hodnota je dána cenou na volném trhu a je vyjádřena penězi.

Peníze resp. volně směnitelné měny jsou také zbožím a na finančním trhu jsou obchodovány. Jejich oběh je možno sledovat v širokém spektru od makroekonomických peněžních transakcí až po běžnou denní spotřebu obyvatelstvem. Hodnota jednotlivých měn se neustále mění v závislosti na vývoji směnných kurzů. Kvalita měny je dána kvalitou ekonomiky daného státu a od ní se odvíjí životní úroveň obyvatelstva, která je prezentovaná kupní silou.

Péče o zdravý vývoj měny je prvořadým úkolem centrální banky. Ne vždy tuto funkci centrální banka plnila, protože ji to politické uspořádání státu ani nedovolovalo. Byla to období, kdy stát byl přímo či nepřímo řízen v zájmu cizí mocnosti. V protikladu nezávislost centrální banky umožňuje měnovou politikou pečovat o zdraví měny a tím podporovat prosperitu.

Česká národní banka stála u zrodu české koruny po rozdělení koruny československé. Zavedla volnou směnitelnost, vyrovnala se s měnovou krizí v období transformace, stanovila inflační cíl zachovávající měnovou stabilitu. Předpovídá a vyrovnává tlaky vychylující budoucí inflaci mimo inflační cíl, pomocí změn hlavní úrokové sazby. Období přechodu do eurozóny bude obdobím plnění Maastrichtských kritérií. Po zavedení eura skončí hlavní činnost ČNB, péče o měnovou, cenovou a hospodářskou stabilitu. A měnová politika bude předána Evropské centrální bance.

Práce obsahuje celkem sedm kapitol. Třetí kapitola obsahuje devět podkapitol, ve kterých je popsán vývoj oběživa a centrálních bank od vzniku Československého státu až do období začlenění se do EU. Ve čtvrté kapitole, která zahrnuje tři podkapitoly, je nastíněn vývoj před přijetím eura.

2. Cíl práce a metodika

Cílem této práce je rozebrat ekonomické souvislosti ve vývoji oběživa a vliv centrální banky na měnu v závislosti na míře její politické nezávislosti. Popsat přímý dopad měnových rozhodnutí centrální banky na následný vývoj hospodářství.

Zachytit přechod z tržní ekonomiky na centrálně řízenou a zase zpět. Nastínit situaci o budoucím směru vývoje po vstupu naší země do EU s důrazem na přípravu ekonomiky na přijetí eurozóny.

V práci „Vývoj oběživa a centrálních bank v českých zemích“ jsou v první části vysvětleny pojmy nutné k pochopení problematiky. Dále je popsán vývoj v minulých letech a následně nastíněn vývoj současný a budoucí. Pro vypracování bylo nutné důkladně prostudovat odbornou literaturu, čerpat informace z internetu a byly použity metody popisu, srovnání, zhodnocení situace a úvahy.

3. Obecné zákonitosti a vývoj

3.1 Oběživo

3.1.1 Peníze

Pojem peníze lze charakterizovat jako aktivum, které je všeobecně přijímané při placení za zboží a služby nebo při úhradě dluhu.

Hotovostní peníze jsou **bankovky, státopky a mince**. Peníze byly a vždy budou odrazem vývoje výroby, dělby práce, specializace a v neposlední řadě i směny. Od svého „vzniku“ až do současnosti nabývaly různých podob a to od typů zbožových peněz, drahých kovů až po nynější papírové peníze.

Peníze v oběhu neboli oběživo vypočítáme pomocí jednoduché formule a to následovně: **VYDANÉ PENÍZE – ZÁSOBA – ZNIČENÉ PENÍZE = OBĚŽIVO**

Peníze podle Samuelsona slouží jako^[1]:

prostředek směny, jako věc, používaná pro nákup a prodej všech možných druhů statků a služeb,

účetní jednotka, způsob, jakým vedeme naše účetní knihy, univerzální měřítko, kterým se měří hodnoty statků a služeb,

uchovatel hodnoty, bezrizikové aktivum, které lze použít pro udržování bohatství z jednoho období do druhého.

3.1.2 Bankovky

Klasické bankovky byly papírové peníze finančně kryté zlatem nebo nakoupenými směnkami. Emitující ústav se zavázal je zpětně na požádání vyměnit za zlato v jejich hodnotě. Takřka všechny banky na území jednoho státu měly možnost emitovat vlastní bankovky, což vedlo k problému souběhu oběhu bankovek emitovaných různými bankami.

^[1] SAMUELSON, Paul A., NORDHAUS, Wiliam D. Ekonomie. Vydání druhé. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0494, str. 347

3.1.3 Státovky

Státovky jsou státem vystavené cenné papíry na přesně danou peněžní částku sloužící k zaplacení státních závazků. Byly vydávány emisní bankou čímž se postupně staly součástí objemu peněz a řadíme je tudíž mezi oběživo. Státovky znamenaly dluh státu vůči emisní bance a tento dluh byl splácen postupným stahováním státovek z oběhu.

3.1.4 Mince

Mince byly prvotní formou peněz a byly raženy z drahých kovů. Bankovkami byly nahrazeny z praktických důvodů a mince byly vyráběny obecných kovů k realizaci menších plateb. Původně měly stejnou podstatu jako státovky, v současné době jsou i mince vydávány emisními bankami a ekonomicky mají stejnou podstatu jako bankovky.

Banky nebo státy vydávají též pamětní mince, které mají nominální hodnotu a jsou součástí soustavy zákonných peněz. Jako běžné platidlo se však nepoužívají a slouží pouze ke sběratelským účelům.

Obchodní **mince** nejsou součástí soustavy zákonných peněz. Jsou raženy z drahých kovů a jsou určeny k obchodování. Nemají stanovenou hodnotu v peněžních jednotkách, ale jsou dány tržními cenami kovů, ze kterých byly vyřazeny.

3.1.5 Platební styk

V současnosti máme dvě formy platebního styku a to **hotovostní** a **bezhotovostní**. Do bezhotovostního platebního styku řadíme i elektronické bankovníctví.

Hotovostní peníze lze snadno transformovat v peníze bezhotovostní a to vložением na účet. Jejich opětovným vybráním se z nich opět stávají peníze bezhotovostní.

I když jednotlivé převody peněžních prostředků v bezhotovostní formě probíhaly už od 12. století (Itálie), počátek rozvoje bezhotovostního platebního styku lze datovat do

období přelomu 19. a 20. století, kdy dochází k rozvoji soukromého bankovníctví. Poprvé se objevují vklady na vkladové účty bank a tudíž hotovost se stává jen pouhým zápisem. Výhody to má ovšem pro obě strany. Banka má k dispozici více prostředků pro své obchody a věřitelé z vkladu plynou úroky. Vlastníci běžných účtů v bance mohou díky vzniku bezhotovostního platebního styku platit své závazky pouhým převodem z účtu na účet.

Bezhotovostní placení má řadu forem (např. šeky, převody z účtu na účet na základě příkazu, inkaso, platba kartou apod.). Další možnosti jak spravovat prostředky na účtu a provádět platby přinesl rozvoj výpočetní techniky a internet. Jednou z nich je např. homebanking, kdy majitel účtu v bance nemusí být pro jednotlivé transakce fyzicky přítomen.

Transakce jsou realizovány přenosem prostřednictvím počítačových sítí.

Bezhotovostní styk přesouvá peněžní prostředky bez reálného pohybu hotovosti, jinak řečeno dochází tedy k transakcím „virtuálních“ peněz.

Hotovostní forma peněz pro běžnou potřebu je postupně doplňován popř. nahrazován v současnosti elektronicky a to různými formami platebních karet.

3.1.6 Emise peněz

Pro všechny moderní tržní ekonomiky je charakteristická existence určitého bankovního systému tvořeného centrální bankou, obchodními bankami a dalšími subjekty, které v tomto sektoru podnikají. Ústřední roli v tomto systému v jednotlivých státech hrají centrální banky. Jsou to instituce zřízené zpravidla na základě zvláštního zákona, které plní úkoly, jež jim tento zvláštní zákon, popř. další zákony ukládají.

Emisi bankovek a mincí v České republice upravuje v současné době zákon č.6/1993 Sb., o České národní bance. Vydávání státovek po zrušení zákona č.41/1953 Sb. v roce 1992 již není možné.

Při své činnosti by měla centrální banka respektovat jisté zásady^[2]:

- neměla by konkurovat jiným bankám v obchodní činnosti a investičních aktivitách;
- měla by být institucí nezávislou na vládě, ale také by měla pro vládu provádět některé operace ;
- měla by být bankou pro ostatní domácí banky, měla by jim pomáhat rozvíjet činnost (v podobě vhodně stanoveného regulačního rámce);
- měla by působit jako zúčtovací centrum pro domácí banky;
- měla by sbírat potřebné informace o domácích bankách a monitorovat vývoj v bankovním systému jako celku;
- měla by mít oprávnění rozhodovat o úvěrové pomoci bankám;
- měla by sledovat cíl zdravé měny;
- měla by podporovat zdraví, bezpečnost, spolehlivost a efektivnost bankovního systému v zemi;
- měla by podporovat efektivnost, inovativnost a důvěryhodnost finančních trhů.

Z makroekonomického hlediska lze pod funkce centrální banky řadit mj. už zmíněnou měnovou politiku, emisi peněz a devizové operace. Mezi mikroekonomické aspekty pak řadíme regulaci a dohled bankovního systému, popř. platební styk.

^[2] REVENDA, Z. Centrální bankovníctví. Vydání první. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-85943-89-1, str. 34

V souvislosti s centrální bankou je nutné alespoň jednou větou zmínit **ražebné**, což je specifický výnos centrální banky vyplývající z emise peněz. Lze ho vypočítat v absolutní nebo relativní výši^[3].

$$\text{Absolutní výše ražebného} = \frac{\text{Změna stavu státních CP nakoupených centrální bankou}}{\text{Index změny cenové hladiny}} \text{ — Reálné úrokové náklady ze státních CP nakoupených Centrální bankou}$$

$$\text{Relativní výše ražebného} = \frac{\text{Absolutní výše ražebného}}{\text{Výdaje státního rozpočtu (nebo Nominální HDP)}}$$

^[3] REVENDA, Z. Centrální bankovníctví. Vydání první. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-85943-89-1, str. 157

3.2 Centrální banka

Mezi hlavní oblasti působnosti centrální banky se zpravidla řadí:

- Měnová politika
- Emise peněz
- Regulace bankovního systému
- Správa devizových rezerv

3.2.1 Měnová a devizová činnost

Měnová politika a devizové obchody jsou jedněmi z nejdůležitějších činností banky, jejichž podstatou je pomocí nástrojů měnové politiky řídit stabilitu měny, nebo-li aby nabídka peněz se rovnala poptávce.

Mezi cíle měnové politiky lze řadit podporování ekonomického růstu, zaměstnanosti, rovnovážnost běžného účtu platební bilance, stabilitu kursu domácí měny, stabilizaci úrokových sazeb a stabilitu finančních trhů. Jejich jednotlivá dosažení ovšem můžou být krátkodobě v jisté protichůdnosti, což způsobí upřednostnění jednoho cíle oproti jiným.

Centrální banka má při provádění měnové politiky na výběr ze tří možností:

- restriktivní způsob – jde o zpomalování tempa růstu množství peněz v oběhu
- neutrální způsob – jedná se o tzv. rozumné tempo růstu
- expanzivní způsob – je opakem restriktivního způsobu

Devizová činnost je úzce spjata se správou devizových rezerv v cizích měnách, které jsou tvořeny většinou dluhopisy v eurech, dolarech a jenech. Případný nedostatek devizových rezerv je řešen přijímáním zahraničních úvěrů a to zpravidla od světové banky.

Tabulka č.1 Vývoj devizových rezerv

Rok		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Devizové rezervy ČNB	mld Kč	116,0	175,1	373,0	339,9	338,5	376,7	461,4
Devizové rezervy/HDP	%			25,4	20,2	8,7	18,9	22,2
Rok		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Devizové rezervy ČNB	mld Kč	496,8	524,5	714,6	691,5	636,2	726,7	656,6
Devizové rezervy/HDP	%	22,7	22,3	29,0	26,8	22,9	24,5	20,5

Pohyb devizových prostředků ve státu je sledován sběrem dat monitorujících jejich pohyb od bankovních i nebankovních subjektů a je statisticky vyhodnocován podle metodiky EUSTATu, což je statistický úřad Evropské Unie.

3.2.2 Regulace a dohled bankovního systému

Jako další důležité činnosti banky je nutno uvést **regulaci a dohled bankovního systému**. Podstatou těchto činností je zabezpečovat a podporovat důvěryhodnosti bankovního systému, čímž je ve své podstatě vytváří prostor pro měnovou politiku. Jedno bez druhého by nemohlo správně fungovat.

Regulace je prováděna především pomocí pravidel a stanov a je bezpodmínečně nutné jejich dodržování neustále kontrolovat, aby nebyla narušena již zmíněná bezpečnost a důvěryhodnost.

Pro kontrolu správnosti hospodaření a účetních zápisů se využívá externích auditorských firem, které jsou považovány za nestranné instituce. Veškeré výsledky auditorských kontrol musí být uveřejněny ve výročních zprávách kontrolovaného subjektu.

Hlavními cíli regulace a dohledu je vytvoření vhodných podmínek pro měnovou politiku tak, aby mohla být prováděna co nejlépe, dále zajištění bezpečnosti a bezproblémového chodu bankovního systému.

Emise oběživa, řízení hotovostního peněžního oběhu a bezhotovostního platebního styku jsou další významné úkoly centrálních bank. Existence oběživa a platební styk umožňují v tržní ekonomice směnu (nákup a prodej), která je nezbytnou podmínkou dalšího ekonomického vývoje.

Tabulka č.2 Rozvaha centrální banky

Aktiva centrální banky	Pasiva centrální banky
Pokladni hotovost	Emisní oběživa
Nakoupené cizí cenné papíry	Povinné minimální rezervy bank
Úvěry poskytnuté domácím bankám	Dobrovolné rezervy bank
Úvěry poskytnuté státu	Vklady státu
Úvěry poskytnuté domácím nebankovním subjektům	Vklady domácích nebankovních subjektů
Úvěry poskytnuté zahraničním subjektům	Vklady zahraničních subjektů
Devizové rezervy a zlato	kapitál
Majetkové účasti	Rezervní fondy
Hmotný a nehmotný majetek	Rezervy
Nakoupené vlastní cenné papíry	Emitované vlastní cenné papíry
Ostatní aktiva	Ostatní pasiva

Je prakticky nemožné, aby nastala situace, kdy by nebyl dostatek domácí měny. Ochranou proti této situaci je regulace peněz v oběhu, emisní banka použije hotovost do oběhu podle kvalifikovaného odhadu vývoje ekonomiky ve státě.

Rozdíly v působnosti centrálních bank ve vyspělých zemích

Ve většině vyspělých zemích platí, že řízení bankovního systému je v působnosti centrální banky. Jsou ovšem i jisté výjimky, jako například:

- roli centrální banky plní větší počet bank, které jsou vybaveny určitou mírou nezávislosti – (např. Federal Reserve System v USA, nebo v minulosti v Německu Deutsche Bundesbank)
- centrální banka vůbec neexistuje – určité činnosti zabezpečuje centrální banka jiné země. (Děje se tak například v Lichtenštejnsku a Vatikánu);
- regulační funkce neplní centrální banka, nýbrž jiná státní instituce (např. v Německu)

Takových příkladů lze v různých zemích nalézt celou řadu. Základní role národních centrálních bank v zemích Evropské unie jsou definovány Maastrichtskou smlouvou a Statem Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky.

3.3 Československá cedulová banka v letech 1918 – 1953

3.3.1 Bankovní ústav při ministerstvu financí (1918 – 1926)

Vznik Československa s sebou přinesl i jistou nutnost zavedení vlastní měny, čímž by navenek byla státu zajištěna hospodářská nezávislost. Prvním krokem pro zrealizování tohoto plánu bylo pověření Zemské banky funkcí cedulového ústavu v listopadu 1918. K jeho realizaci však nedošlo.

Emisním ústavem se o pět měsíců později stal Bankovní ústav při ministerstvu financí (BÚMF), v jehož čele stál ministr financí a deset členů bankovního výboru. K hlavním úkolům BÚMF patřila, krom dokončení měnové odluky, správy žirových a nově vzniklých účtů, i nutná regulace devizového hospodářství a emise oběživa. Činnost tohoto ústavu byla ukončena rokem 1926. Vznik nezávislé emisní banky se však datuje už o šest let dříve, kdy byl vydán zákon o akciové bance cedulové. Stávající ekonomické podmínky ve státě ovšem neumožňovaly založení emisní banky a to především díky závratnému státnímu dluhu a nedostatku zájemců o koupi akcií banky.

Tabulka č.3 Vývoj oběživa v období 1919 - 1924

<i>Rok</i>	<i>Saldo státního rozpočtu v mld. Kč</i>	<i>Stav oběživa ke konci roku v mld. Kč</i>
1919	-2,8	4,7
1920	-0,8	11,3
1921	2,1	12,1
1922	-1,6	10,1
1923	-1,8	9,1
1924	-0,6	8,9

3.3.2 Národní banka československá (1926 – 1939)

Národní banka československá tedy zahájila svou činnost až v dubnu 1926. Výrazný podíl na vedení banky vyjma bankovní rady měly cukrovary a textilní závody, neboť jejich vývoz zajišťoval zemi příliv deviz. Členové bankovní rady měli provádět

měnovou politiku, udávat podmínky pro získání úvěru, udělovat povolení pro lombardní a eskontní úvěry. Z praktického hlediska lze bankovní radu rozdělit do tří částí a to: valutová, úvěrová a administrativní. Pod administrativní úsek spadala tiskárna bankovek.

Dohled nad činností NBC měl z hlediska banky revidující výbor a z pozice státu se touto záležitostí zabýval vládní komisař. Hlavním důvodem dohledu bylo zajištění správnosti hospodaření banky a dodržování zákonů a stanov.

Působnost NBC byla na celém území tehdejšího Československa. Hlavní úlohu v rozhodování mělo ústředí a hlavní ústav v Praze, který měl filiálku takřka v každém významném městě a více jak 130 poboček v zemi.

V letech 1926 až 1929 dochází k vzestupu hospodářství a tím i zesílení měny, což způsobilo snížení nákladů a následovně i pokles cen. Negativním vlivem ovšem byl vysoký devizový kurz, který omezoval vývoz a znemožňoval dlužníkům platit své závazky.

NBC usměrňovala finanční sféru pomocí přejímání žirových přebytků od obchodních bank a zároveň poskytováním nezbytných úvěrů.

Na podzim roku 1929 byla zavedena měna zlaté devizy, která napomohla uvolňování situace na trhu s devizami.

Od roku 1930 se země potýká se silnou hospodářskou krizí. Snahy o udržení stávajícího devizového kurzu byly marné. V následujícím roce devaluje libra a s tím spjatý hlubší úpadek československé ekonomiky vede v roce 1934 Národní shromáždění ke schválení zákona o devalvaci. Vlivem politických událostí dalších let je nadále snižována hodnota měny a dochází k řízené inflaci, opuštění zlatého standardu a uvolňování tenzí v hospodářství. To vše donutilo ČSR k druhé devalvaci v roce 1936, která napomohla posílení vývozu.

Od počátku vzniku NBC byla její emisní činnost složitá a velká část měny v oběhu nebyla řízena, hlavním důvodem proč banka neměla možnost korigovat oběh peněz, bylo důsledné nedodržování návrhů NBC peněžními ústavy.

Tabulka č.4 Oběh bankovek

Oběh bankovek a žirové účty	1926	1930	1935
<i>u NBC</i>	9,1 mld. Kč	8,4 mld. Kč	6,2 mld. Kč
<i>Jejich krytí</i>			
<i>zlatem a devizami</i>	36,10%	48,20%	45,10%
<i>úvěrovými obchody</i>	4,50%	6,90%	21,80%
<i>státovkovým dluhem</i>	59,40%	44,90%	33,10%
<i>Diskontní sazba</i>	5,92%	4,43%	3,50%

Tabulka č.5 Vývoj množství bankovek v oběhu za období 1926 - 1936

Rok	Bankovky v mld. Kč	Žirové účty v mld. Kč	Zlatá rezerva v t
1926	6,9	1,3	40,95
1927	6,9	1,4	44,90
1928	7,1	1,0	51,68
1929	7,0	0,7	56,23
1930	6,6	0,9	68,86
1931	6,5	0,9	73,55
1932	6,1	0,7	76,20
1933	5,8	0,8	76,13
1934	5,4	0,9	99,58
1935	5,5	0,8	99,98
1936	5,5	0,7	99,63

Tabulka č.6 Vývoj oběživa za období 1937 - 1939

Rok	Hotovostní oběživo v mld. Kč	Vklady domácností v mld. Kč
1937	8,3	85,0
1938	14,3	61,6
1939	123,5	208,0

Na mnichovské konferenci v září 1938 byl nad „námi“ vyřčen ortel. Československo ztratilo čtvrtinu území (pohraničí, kde byl hojně zastoupen průmysl a úrodná zemědělská půda). V listopadu téhož roku bylo ustanoveno formální uspořádání zbytku republiky Česko-Slovenska.

Po přijetí mnichovského diktátu byla ČSR přislíbena od britské vlády jistá peněžní výpomoc. První část byla „uhrazena“ již v roce 1938, ale pozitivní vliv na československou ekonomiku měla jen krátkou dobu a další finance už britská vláda neposkytla.

3.3.3 Národní banka Čech a Moravy (1939 – 1945)

V březnu 1939 po vstupu hitlerovských vojsk následovalo zřízení Protektorátu Čechy a Morava a vyhlášení samostatnosti Slovenska a s tím spjata změna centrální banky státu. Podle nařízení protektorátní vlády ze dne 31.3.1939 č. 96/1939 Sb. byla vytvořena Národní banka pro Čechy a Moravu.

Ekonomická situace v období tzv. Protektorátu byla silně nestabilní a takřka veškeré finance byly vydávány ve prospěch Německa. Podle výnosu Vůdce a Říšského kancléře Adolfa Hitlera se „zákonným platidlem vedle říšské marky až na další koruna“.

Po válce byla bankovní soustava v katastrofálním stavu a na pokraji bankrotu.

3.3.4 Národní banka československá (1945 – 1950)

Po osvobození opětovně vznikl jednotný stát ČSR s tím rozdílem, že na území působily dvě centrální banky. Národní banka československá a Slovenská národní banka ve východní části republiky. Podle dekretu presidenta republiky ze dne 19.10.1945 č. 139/1945 Sb. byly Národní banka československá a Slovenská národní banka transformovány a slovenská centrální banka včleněna do NBČS jako oblastní ústav.

Problém byl současný oběh 4 měn a to: **protektorátní Koruna**, jejíž platnost byla na území Protektorátu Čechy a Morava, **Říšská marka**, která platila na územích připojených Mnichovskou dohodou k Velkoněmecké říši, **Koruna slovenská** používaná na území samostatného Slovenského státu a **pengö**, který platil na části Slovenska, zabraného Maďarskem. Což zapříčinilo zvýšení černého obchodu s příliš nadsazenými cenami. Jednotná měna Kčs byla zavedena měnovou reformou v říjnu roku 1945. Vklady u peněžních ústavů v měnách, jejichž platnost byla reformou zrušena, byly prohlášeny za vázané vklady. NBČS se také snažila o vyváženost poměru mezi hladinou mezd a cen ovšem bez úspěchu, což vedlo k nezadržitelné inflaci.

Úředníci NBČS se po osvobození snažili o navrácení zlata zcizeného Německem během II. Světové války, což se jim v převážné části podařilo až v 80. letech minulého století. Dalším závažným problémem československé ekonomiky bylo stanovení devizového kurzu, aby byl podpořen výhodný směnný obchod s čs. zbožím a zároveň ukojeny nákupní potřeby v zahraničí.

ČSR obdržela několik úvěrů ze zahraničí na rekonstrukci strojírenství. Globální řešení revitalizace válkou poškozených zemí pomocí Marshallova plánu bylo na žádost Stalina odmítnuto.

Po únoru 1948 byla NBČS nucena zapojit se do centralizace a direktivizace ekonomiky, podílela se tedy na finančním zabezpečení prvního pětiletého plánu, dále pak na reorganizaci peněžnictví. Proti své vůli musela poskytovat tzv. „levné“ úvěry bez ohledu na to, zda podnik hospodaří se ztrátou nebo ziskem.

Tabulka č.7 Vývoj oběživa za období 1939 - 1945

<i>Rok</i>	<i>Oběživo v hotovosti v mld. Kč</i>	<i>Oběživo v mld. Kč - žiro u NBČM</i>	<i>Oběživo celkem v mld. Kč</i>
1939	12,3	1,1	13,4
1940	13,2	1,6	14,8
1941	16,4	2,8	19,2
1942	22,5	1,7	24,2
1943	36,1	3,2	39,3
1944	48,3	6,4	54,7
1945	56,0	17,9	73,9

Tabulka č.8 Vývoj oběživa za období 1945 - 1948

<i>Rok</i>	<i>Oběživo - bankovky a drobné mince v mld. Kč</i>	<i>Vklady domácností v mld. Kč</i>
1945 po měnové reformě	18,5	-
1945 konec roku	30,0	0,8
1946	46,5	15,2
1947	61,0	27,5
1948	72,0	33,6

3.3.5 Státní banka československá

Situace v ekonomice po roce 1948 měla rychlý spád. Rychlost, s jakou se relativně prosperující tržní ekonomika přeměnila na centrálně řízenou, byla závratná. Soustava bank měla být podle Lenina nahrazena jednou centrální bankou, která měla být jedním z hlavních pilířů socialismu. Tyto vize se naplnily a bankovní soustava takřka doslova zanikla. Veškeré peněžní operace podniků padly do působnosti nově vzniklé Státní banky československé (SBČS). Peněžní služby soukromým osobám poskytovala Státní spořitelna.

Státní banka v průběhu let prošla vlivem politické situace v zemi řadou změn. Reformou v roce 1950 se podle zákona č 31/1950 Sb. SBČS stala centrální emisní bankou, ústavem poskytujícím provozní úvěry a ústředím všech zúčtování. SBČS se postupně stávala vedle své funkce centrální banky i bankou univerzální v republice jedinou „monobankou“. Další změnou prošla banka v roce 1964, kdy byla její část přeměněna na akciovou společnost (Československá obchodní banka, a.s.) která převzala mezinárodní platební, zúčtovací a úvěrový styk a zároveň poskytování úvěrů do sféry zahraničního obchodu.

3.3.6 Peněžní reforma 1953

Této peněžní reformě předcházeli reformy menšího rázu. Rok 1953 byl pro bankovníctví zásadní, jelikož byly zrušeny potravinové lístky a byl nově stanoven vztah k drahým kovům, stanoveno nové měřítko cen, nová měnová parita a devizový kurz. Z čehož vyplývá, že se nejednalo o zavedení nové měny, ale „pouze“ o výměnu starých peněz za nové a přepočítání úsporných vkladů podle přesně stanoveného kurzu. Veškeré vázané vklady z reformy v roce 1945 byly definitivně zrušeny bez možnosti náhrady.

3.4 Nejvyšší představitelé centrální banky československého státu v letech 1919 – 1992

- Prvním hlavním představitelem byl Vilém Pospíšil, jmenován byl v roce 1926 a ve funkci setrval osm let
- Ve funkčním období od 1934 do 1939 působil v bance Karel Engliš,
- Následníkem Engliše se stal Ladislav František Dvořák do roku 1945,
- Od roku 1945 do 1950 funkci zastával Jaroslav Nebesář,
- Do roku 1954 roky byl v čele banky Otakar Pohl, který se do funkce znovu vrátil v roce 1960 po J.Kabešovi
- do roku 1957 tedy pouze na tři roky byl jmenován Jaroslav Kabeš
- v roce 1969 byl předsedou SBČS jmenován Svatopluk Potáč a ve funkci setrval až do roku 1981; znovu byl jmenován v roce 1988, ale pouze na rok,
- mezi funkčními obdobími S. Potáče byl vedoucím představitelem banky Jan Stejskal
- posledním představitelem tohoto období byl Josef Tošovský od roku 1989 do roku 1992, Pak se stal guvernérem České národní banky
- od roku 2000 je guvernérem ČNB Zdeněk Tůma.

3.5 Organizační struktura

3.5.1 Národní banka československá (1926 – 1939)

Nejvyšším orgánem byla valná hromada akcionářů, přičemž každý akcionář musel mít alespoň 10 akcií na jméno, aby mohl mít funkci ve valné hromadě. Valná hromada volí bankovní radu, což byl hlavní rozhodující orgán banky, a revidující výbor, který vykonává funkci dozorčího orgánu.

Bankovní rada se skládá z guvernéra a dalších devíti členů (z toho 6 členů bylo z valné hromady a 3 členy volil prezident na návrh vlády), jejím hlavním úkolem byla správa

jmění NBČ, měnová politika, podmínky v úvěrové politice, poskytování lombardních a eskontních úvěrů.

Prvním guvernérem byl Dr. Vilém Pospíšil, jehož později vystřídal dr. Karle Engliš. Engliš byl národohospodářský teoretik meziválečného období a několikanásobný ministr financí. Každý guvernér měl svého viceguvernéra, který byl zároveň členem bankovní rady.

3.5.2 Národní banka Čech a Moravy (1939 – 1945)

Národní banka pro Čechy a Moravu (NBČM) vznikla vlivem politických situací 31.3.1939. Engliš byl nahrazen L. Dvořákem.

Do banky byl Říšskou radou dosazen její zmocněnec, aby dohlížel na „správný“ chod banky. Hlavní slovo mělo vedení složené z německých zmocněnců, čeští zástupci neměli takřka žádnou šanci projevit svou vůli a museli se podříditi rozhodnutím německých zmocněnců.

3.5.3 Národní banka československá (1945-1950)

Po osvobození na území opětně vzniklé ČSR působili dva emisní ústavy. Obnovenou Národní banku československou, která v období protektorátu existovala jako Národní banka pro Čechy a Moravu a Slovenskou národní banku.

Dekret prezidenta ze dne 19.10.1945 udává, že NBČS bude vykonávat činnost cedulové banky na území celé republiky a měnová činnost bude opět sjednocena.

V nově vzniklé NBČS se vedení skládalo z pěti členů, ke kterým se v dalších letech přidali ještě dva slovenští členové. V čele tohoto správního útvaru stál JuDr. Jaroslav Nebesář.

3.5.4 Státní banka československá (1950 – 1992)

Státní banka československá (SBČS) vznikla v roce 1950. O dvacet let později se stala ústřední bankou československé federace. Úvěrování a financování národních podniků bylo zajišťováno pomocí 128 okresních poboček.

Hlavní postavení v řízení SBČS měl předseda nebo místopředseda, který měl stejnou pravomoc jako předseda. Jednotlivé úseky SBČS vedli generální ředitelé. Od roku 1970 existovaly dva hlavní ústavy: Hlavní ústav SBČS pro Českou republiku a Hlavní ústav SBČS pro Slovenskou republiku.

3.5.5 Česká národní banka (od 1993 – současnost)

Vznik České národní banky byl spjat se vznikem samostatného Českého státu v roce 1993, kdy ČNB plynule navázala na funkce Státní banky československé. Česká národní banka byla vytvořena z ústředí SBČS a jejich českých a moravských krajských poboček. Jejím guvernérem byl jmenován předseda SBČS Josef Tošovský.

Postupné přizpůsobování se nárokům na zkvalitnění stávajících a naplnění nových funkcí, a snaha o z hospodárnění vlastní činnosti vyvolalo nutnost změny, od SBČS přejeté, vnitřní struktury. Ke změně v organizaci se přistoupilo v roce 1998. Tato změna přinesla značnou úsporu, v té době již nepotřebných míst, a došlo k zjednodušení komunikace a řízení banky. Bylo zrušeno šest účelově organizačních jednotek a jejich náplně práce a kompetence byly rozděleny mezi ostatní jednotky.

V roce 2000 ze své funkce odstoupil J. Tošovský a na jeho místo byl prezidentem republiky jmenován Zdeněk Tůma, který je ve své funkci do současnosti.

3.6 Příprava a realizace měnové odluky v České republice

Rozpad Československa ke 31.12.1992 a jím podmíněný vznik samostatné České republiky k 1.1.1993 s sebou přinesl nespočet problémů v různých oblastech bankovní soustavy. Jedním z nich bylo i rozdělení hotovostního oběhiva. Nutné rozdělení dosud jednotné měny mezi dva nezávislé státní celky bylo jasné ještě před rozpadem Federace, a proto přípravy probíhaly již od poloviny roku 1992. Na české straně bylo nutno vytvořit předpoklady ve sféře legislativy, techniky, bezpečnosti s vizí toho, že po dosažení nezbytných minimálních požadavků se přípravné práce na čas odloží. Aktuální dění ovšem nabralo rychlý spád a příprava se rázem přeměnila v samotnou realizaci rozdělení.

3.6.1 Přípravná fáze

Tato počáteční etapa měla za úkol najít nejvhodnější technickou a organizační možnost, jak měnu rozdělit a následně navázat na další postupy fáze. Jednalo se o přípravu postupu ve sféře technického provedení, organizace a zabezpečení logisticky velmi náročné akce.

Pro zavedení nové měny bylo nutné stanovit časový rámec pro výměnu peněz. Při technických testech možností výměny bylo zjištěno, že maximální možná hranice nebude natolik široká, jak se předpokládalo, jelikož pro zajištění plynulosti výměny bylo nutné okolkovat alespoň minimální sumu peněz. Nabízela se jediná možnost, jak této částky a jisté kontinuity dosáhnout, a to stažením velkého množství peněz z oběhu a zároveň využít veškerých rezerv bankovek. To by ovšem v oblasti hotovostního oběhu významným způsobem omezilo zdroje. Takové omezení by nebylo možno dlouhodobě snášet, jelikož by mohlo dojít k závažným poruchám v peněžním oběhu, které by mohly negativně ovlivnit vývoj celé ekonomiky. Časový interval byl tedy stanoven na rozmezí 2 až 4 dnů. S vědomím značného rizika se nakonec přistoupilo na 4 dny, aby se částečně usnadnila situace občanů.

Problém s okolkováním a časovým horizontem pro výměnu byl relativně vyřešen, ale jednání nebyla ani zdaleka u konce. Další naléhavou otázkou bylo, zda povolit či

nepovolit v průběhu výměny peněz souběžnou platnost obou měn. Pro platby by souběžnost znamenala velké usnadnění, ale obyvatelé by stáli před rozhodnutím, jakou část si dát stranou pro případné nákupy a jaké množství vyměnit. Negativem by také bylo znemožnění účetních zápisů a zároveň by byla reálná šance pro únik nově okolkovaných bankovek na Slovensko a dovoz neokolkovaných bankovek ze Slovenska. Po zvážení těchto argumentů bylo jasné, že souběh platnosti obou měn je naprosto vyloučen. Nyní už „zbývalo“ vyřešit maximální možnou hodnotu pro výměnu. Bylo nadevše jasné, že čím vyšší částku budou lidé chtít vyměnit, tím vyšší množství okolkovaných bankovek bude nutné mít. Tím by se také zvýšily náklady na transport neokolkovaných bankovek do kolkovacích míst, náklady na bezpečnost při transportu atd. Po důkladných zvážení všech pro a proti byla ČNB stanovena částka 4000,- na osobu starší patnácti let a 1000,- na osoby mladší, kdy směnu mohly provádět pouze rodiče. Částku na dítě do 15 let tak bylo možno zdvojnásobit, pokud výměnu za dítě provedli oba zákonní zástupci.

Výpočty bylo zjištěno, že bude nutno vyměnit za Kč cca 30 mld. Kčs a že pro pokrytí všech výměn bude nutno mít logistickou zásobu podstatně vyšší.

3.6.2 Realizace výměny

Na realizaci výměny peněz se kromě ČNB podílely spořitelny a pošty, které měli k dispozici prostory pro výměnu. Pošta měla pobočky i v menších městech a tam, kde byl nápor obyvatel na jednu poštu přílišný, sloužily jako doplňkový výměnný prostor spořitelny. Na kolkování bankovek pomáhala Komerční banka. Celkovou bezpečnost zajišťovalo ministerstvo vnitra a policie. Ostatní banky ve fázi realizace pouze zajišťovaly výměnu pro své klienty (schéma organizace výměny viz příloha).

Kolkování bylo od začátku považováno za jednu z nejsložitějších operací celé výměny. Všechna výměnná místa obdržela v první dodávce sumu bankovek vypočtenou na počet obyvatel. Vyměněné neokolkované bankovky byly odvezeny do kolkovacích prostor, odkud po okolkování byly rozváženy do míst, kde jich byl nedostatek pro výměnu.

Ohlas na celý průběh odluky a výměny peněz byl silný hlavně ze strany obyvatelstva. Zatím co odluha jako taková měla převážně vliv na psychiku, tak měnová přeměna byla náročná jak psychicky, tak i fyzicky. Tyto šoky pro účastníky výměny měny byly

částečně zmírněny faktem, že organizace a útvary pořádající tuto operaci byly na vysoké profesionální úrovni.

Měnová odluka a s ní spojená výměna bankovek a mincí trvala 4 dny, bylo stáhnuto přes 495 milionů kusů bankovek a 761 milionů kusů mincí.

S odstupem času se ukázalo, že měnová odluka byla přijata veřejností a oceněna i Mezinárodním měnovým fondem, což významně přispělo k zisku značné důvěryhodnosti ČNB doma i v zahraničí.

3.6.3 Obecné zákonitosti

Pro zajištění kontinuity oběhu peněz je nutné, aby emisní banka měla dostatečné zásob bankovek na území celého státu. Musí být schopna z nich uvolňovat potřebné množství oběživa a zároveň přijímat z oběhu bankovky a mince. Jinak řečeno musí uskutečňovat množství a kvalitativní kontrolu, třídění a adjustaci peněz.

V případě dobrého technického, organizačního a personálního zázemí jsou tyto činnosti pro banku pouze pravidelnou činností se soustavným důrazem na bezpečnost.

3.7 Česká národní banka

Podle ústavního zákona č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky byl stanoven jako den zániku této federace a zároveň všech jejích institucí 1. leden 1993.

Dne 16. prosince 1992 byla přijata ústava nového státu neboli České republiky, která v jedné části podrobně vyjmenovává povinnosti a postavení ústřední banky v nově vzniklém státě Ústava nabyla účinnosti 1. ledna 1993.

Nově vzniklá Česká národní banka se dále řídila a dosud řídí zákonem o České národní bance č. 6/1993 Sb., který plynule navazoval na obsah zákona o Státní bance Československé.

Jako hlavní úkol pro ČNB byla stanovena stabilita měny. Proto měla a má ČNB právo určovat měnovou politiku, vydávat bankovky a mince a řídit jejich oběh, provádět dohled nad bankovní činností atd.

3.8 Vývoj ekonomiky a s tím spojený vývoj oběživa v letech 1993 – 2005

3.8.1 V období let 1993 - 1996

Ekonomická situace v ČR v jejím prvním roce fungování nebyla o tolik jiná od předchozích let. Výše hrubého domácího produktu zůstala stejná, ale zavedení daně z přidané hodnoty ve výši 23% bylo jedním z výraznějších zásahů do fungování naší ekonomiky.

ČNB se snaží naplňovat zákonem stanovený úkol stabilizace měny a k tomu ji velkou měrou napomáhá fakt takřka fixního kurzu koruny a od něho se odvíjející vhodné podnikatelské a konkurenční zázemí pro české firmy. Dalším pomocníkem při udržování stability se později stalo cílování inflace. Z hlediska přiměřeného vývoje zásob peněz byl jako hlavní ukazatel zvolen agregát **M2**, který v sobě zahrnuje oběživo, vklady na viděnou, termínované vklady a vklady v cizí měně. Vycházelo se z předpokladu, že dané množství peněz v ekonomice je jistým indikátorem budoucího vývoje inflace. Tudiž ČNB musela být schopna s předstihem reagovat na zvýšenou poptávku po hotovosti.

Přijetí mezi země OECD v roce 1995 bylo spojeno se zavedením plné vnější směnitelnosti pro operace na běžném účtu a uvolnění podmínek pro pohyby na finančním účtu.

V období červenec 1993 až červen 1996 měla úroveň ekonomiky stoupající tendenci, vzrostl hrubý domácí produkt, docházelo k postupnému snižování inflace a nezaměstnanost se podařilo udržet na přijatelné úrovni. Česká koruna se stala velmi atraktivní měnou pro zahraniční trh. Každý klad má ale i svůj zápor a tak tomu bylo i u české ekonomiky, kde docházelo k neustálému růstu mezd ovšem bez stejné odezvy v produktivitě práce. Značný příliv krátkodobého zahraničního kapitálu nebyl pro naši ekonomiku v té době velkým přínosem. Docházelo k postupnému vnitřnímu i vnějšímu zadlužování země, což se odrazilo na fungování bankovního sektoru, kdy převážná část komerčních bank byla ve vlastnictví státu a sloužila pouze k poskytování úvěrů velkým

společnostem s cílem udržet je na trhu a to bez jakýchkoli záruk navrácení půjčených peněz. V bankovní sféře byl též zaznamenán nárůst malých bank, které byly neprozřetelně zakládány pouze pro jakýsi sponzoring vlastníků banky, kteří byli zároveň majiteli nebo akcionáři různých firem, jednoduše řečeno sami sobě nebo blízkým poskytovali úvěry za výhodných podmínek.

Takovou to situaci samozřejmě nemohla ČNB nechat jen tak bez odezvy, proto vyhlásila konsolidační program na banky, jejichž kapitálové zajištění kleslo pod minimum 8%. Veškerá opatření směřovala k znovuoobnovení harmonického fungování bankovní soustavy a jednalo se především o snížení základního jmění a zavedení nucené správy, ukončení činnosti, odprodej banky s předpokladem budoucí fúze, navýšení základního jmění stávajícími akcionáři nebo novým investorem. Kvůli této situaci došlo k výraznému hospodářskému zatížení ČNB a zároveň k nedůvěře ze strany veřejnosti. Proto byla založena Česká finanční, s. r. o, která byla pověřena odkupem nebonitních pohledávek a úkolem pomoci bankám přežít nepříznivé období.

Aby se do budoucna zamezilo dalšímu nárůstu takovýchto malých a neprosperujících bank, došlo k novelizaci zákona o bankách, kde byla rozšířena pravomoc centrální banky v oblasti bankovního dohledu.

V roce 1995 dochází ještě k vyššímu nárůstu přílivu zahraničního kapitálu, což sice částečně usnadnilo financování zahraničních úvěrů, ale zároveň zde hrozilo možné využití těchto prostředků ke spotřebě, čímž by došlo ještě k výraznějšímu zvýšení inflace. Jako obranu proti této situaci s cílem neutralizovat volný kapitál bank začala ČNB vydávat poukázky centrální banky. Vše spočívalo v uložení určité sumy peněz u centrální banky.

Česká národní banka se v té době dále potýká s problémem nepřímé návaznosti mezi M2 a inflací, což znemožňovalo vhodné využívání a nakládání s peněžní zásobou.

Na nepříznivý vývoj zareagoval ČNB v létě roku 1996 výrazným zpřísněním měnové politiky. Rozšířila pohyb kurzu koruny a to především proto, aby se zamezilo profitu zahraničních investorů a zároveň se tak vytvořilo pole působnosti pro centrální banku a rozvoj v bankovní sféře. Omezila přístup ke zdrojům zvýšením diskontní úrokové sazby a sazby povinných minimálních rezerv. Významným pokrokem v měnové politice bylo zavedení tzv. repo operací, které umožnily přejímání přebytečné likvidity bank centrální

bankou, výměnou za cenné papíry s předem stanovenou dobou navrácení jistiny a úroku plynoucího z tohoto „zapůjčení“.

A to vše i s rizikem zpomalení ekonomického růstu dalších let. Dodnes se vedou diskuse o načasování a razantnosti opatření ČNB.

3.8.2 Krizové období 1997 – 1998

K zásadní změně došlo 26. května 1996, kdy guvernér ČNB spolu s předsedou vlády vyhlásili opuštění pevného kurzu a zavedení režimu řízeného plovoucího kurzu.

Zpočátku roku 1997 byl kurz koruny značně silný a v Evropě měla česká koruna jedno z nejvyšších postaveních mezi měnami reformních zemí. To ovšem mělo za následek nerovnovážený vývoj v naší ekonomice a proto byla provedena redukční hospodářská opatření, která bohužel tento vývoj nikterak významně neovlivnila. V květnu téhož roku tedy dochází k „útoky na korunu“ neboli k odprodeji korun a nákupu deviz, čímž došlo k razantnímu propadu nominálního kurzu koruny. Souhrnně řečeno vznikla měnová krize velkých rozměrů a to nejenom kvůli pnutí v ekonomice, ale též na politické scéně. Ve snaze udržet kurz koruny ve stanoveném rozpětí provedla ČNB jisté administrativní kroky, které omezily přístup na trh. Dále také radikálně navýšila lombardní sazbu.

Současně byl vládní koalice přijala 28. května 1997 stabilizační a ozdravný program, který měl napravit předchozí chyby v hospodářské politice státu. Program usiloval o snížení výdajů z rozpočtu, zvýšení podpory ČNB při snaze o snížení a stabilizaci inflace a neprohlubování deficitu platební bilance, zajistit prostředky pro stabilizaci měny, omezit dovoz financovaný z veřejných rozpočtů a zamezit růstu mezd.

Ke konci roku lze konstatovat, že kurz se ustálil na relativně přijatelné „výši“, ale bylo nad slunce jasné, že je nutné zavést nový směr vedení měnové politiky, tedy nahradit prioritu řízení peněžní zásoby a stabilizaci kurzu zavedením strategie cílování inflace. Jednalo se o prognózování vývoje inflace, kterou je možno ovlivnit především pohybem úrokových sazeb.

Výše popsaná měnová krize řešená centrální bankou a následně i vládou vyústila koncem roku 1997 v rozpad koalice a tím i vlády.

V první polovině následujícího roku byl do čela vlády postaven guvernér České národní banky, a tím byl přístup ČNB promítnut do politiky vlády.

Vláda obezřetnou makroekonomickou politikou, identifikací příčin předcházejících měnové krizi, tlakem na soulad mezi tuzemskou nabídkou a poptávkou, zvrácení na disproporci mezd a produktivity, na snižování schodku obchodní a platební bilance a zahraničního zadlužování státu.

Korunu podařilo zachránit před totálním propadem za cenu propadu výkonnosti hospodářství, zvýšení nezaměstnanosti a poklesu reálných mezd.

Po volbách v roce 1998 Tošovského mise skončila a vlády se ujala o pět politická strana. V téže roce ČNB omezuje stoupající volnou likviditu bank a příliv krátkodobého zahraničního kapitálu. V březnu ČNB prodala zlato za 16,4 mld Kč. O tomto prodeji se uvažovalo delší dobu, jelikož zlato už nemělo takovou hodnotu jako rezervní aktivum.

V České republice dochází též k poklesu cen vlivem cenové politiky obchodních řetězců. Peněžní agregáty jsou silně ovlivněny vývojem ekonomiky. M1 oproti předchozímu roku. M2 a L (M2 + státní pokladniční poukázky + poukázky ČNB v portfoliu domácích nebankovních subjektů) měli klesající tendenci. Důvodem poklesu byla nízká úvěrová činnost komerčních bank a hospodaření státního rozpočtu. Nízká úvěrová činnost je způsobena především zvýšenou opatrností bank při poskytování úvěrů a zároveň vysokými úrokovými sazbami. O snížení úrokových sazeb se snaží ČNB už od července roku 1997 a daří se jí ke konci roku 1998, kdy úrokové sazby se podařilo snížit o 5,5% , lombardní sazby o 6,5% a diskontní sazby o 5,5%.

Do České republiky opět začíná proudit dlouhodobý zahraniční kapitál, což znamenalo obnovení víry v budoucnost úspěšného vývoje našeho hospodářství. Tento ekonomický optimismus napomohl i vytváření nových pracovních příležitostí, tedy k částečnému snížení nezaměstnanosti v některých regionech.

Kvůli zásahům ČNB na devizového trhu dochází k oslabení kurzu koruny jak vůči euru, tak vůči USD.

V tomto roce byl vytvořen plán „Hospodářská strategie vstupu ČR do EU“, jehož součástí byl i plán ČNB o budoucnosti měnové politiky státu. Plán „Hospodářské strategie vstupu ČR do EU“ byl v květnu schválen vládou a na jeho základě byl

vytvořen dokument „Společné hodnocení vlády a Evropské komise, týkající se priorit hospodářské politiky ČR“, který byl definitivně podepsán v listopadu téhož roku.

Ještě v říjnu Evropská komise zveřejnila zprávu o pokrocích České republiky v přípravě pro vstup do EU. Za největší negativa našeho bankovního sektoru byl ovšem považován vysoký počet klasifikovaných úvěrů a nedokončená privatizace bank.

Při přípravě vstupu bylo nezbytně nutné porovnat naši legislativu s legislativou EU, přičemž ČNB se těchto „sezení“ účastnila při projednávání volného pohybu služeb a kapitálu, hospodářské a měnové unie. Celkové zhodnocení této situace Evropskou unií bylo pro nás pozitivní.

3.8.3 Období 1999 - 2000

Za rok 1999 dochází v ČR k poklesu inflace a ke zlepšení celkové ekonomické situace státu.

Velké obchodní řetězce se snaží nalákat spotřebitele k větším nákupům nižšími cenami a možností financovat zboží z jimi poskytnutých půjček. Toto dění má za následek zvýšení objemu výdajů domácností a tím i ekonomickému růstu.

Celkový vývoz zaznamenává značný nárůst. Domácí producenti se zaměřují na požadavky zahraničních trhů.

ČNB přistupuje ke snižování úrokových sazeb a sazeb pro povinné minimální rezervy, aby dosáhla vyšší konkurenceschopnosti našeho bankovního systému.

Již zmíněné obnovení přílivu dlouhodobého zahraničního kapitálu způsobilo zvýšení růstu peněžních agregátů. Zrychlení růstu M1 byl převážně díky snížení úrokových sazeb termínovaných vkladů.

Obnovením důvěry v opětovně rozvíjející se ekonomiku a českou korunu, dochází na počátku roku 2000 k přílivu zahraničního kapitálu. Došlo k růstu hospodářství a tím k růstu mezd v souladu s růstem produktivity, mírnému snížení nezaměstnanosti.

Růst peněžních agregátů M2 a L se v tomto roce zmínil vzhledem k nízké míře poskytnutých úvěrů.

Měnová politika našeho státu je stále orientována na cílování inflace, ČNB musí však vést v patrnosti možné následky vzniklé i opatřeními spojenými se vstupem naší země do EU.

Hlavními cíly ČNB v tomto roce v rámci příprav kandidátské země je nalézt řešení pro měnovou a kurzovou politiku, inflaci a navrhnout možné strukturální reformy v bankovním sektoru. Úkolem těchto plánovaných opatření má být ustálení a udržení ekonomické situace kandidátů.

3.8.4 Období 2001 – 2003

Novela zákona o ČNB účinné od 1.1.2001 umožnila mnoho změn v ustanoveních ČNB, jako například rozšíření nezávislosti, zákaz financování veřejných institucí ze zdrojů ČNB, změna cíle ČNB atd.

V každoroční zprávě Evropské komise o vývoji kandidátských zemí je kladně hodnocen pokrok ČR v mnoha směrech, opakem je výtka týkající se novely zákona o ČNB, která bohužel není slučitelná se statutem ESCB. Na jednáních Evropské centrální banky s centrálními bankami jednotlivých kandidátských států jsou diskutována témata spojená se začleněním těchto centrálních bank do systému Evropské unie a ERM.

V září 2000 se v Praze konalo zasedání Mezinárodního měnového fondu, což bylo významné ocenění výsledků hospodářství, postavení koruny i práce ČNB.

V prosinci roku 2000 se konalo zasedání Evropské komise v Nice, poprvé se začíná hovořit o zastoupení jednotlivých členů kandidátských zemí v orgánech Evropské unie a za rok možný pro uskutečnění samotného vstupu byl označen rok 2004. Ve všech kandidátských zemích musí začít fungovat předvstupní hospodářské programy, které v budoucnu částečně umožní zjednodušení v přechodech na společnou měnu euro. V ČR se tento program přípravy nazývá „Společné hodnocení vlády a EK, týkající se priorit hospodářské politiky ČR“ a na jeho tvorbě se z části podílela i ČNB.

Tabulka č.8 Vývoj ekonomiky 1993 - 2000

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
HDP - reálné změny v %	-0,3	3,2	5,9	4,8	-1,0	-2,2	-0,8	3,1
Míra inflace v %	21,0	10,0	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9
Průměrná mzda - růst v %		18,0	18,5	18,4	10,5	9,4	8,2	6,6
Míra nezaměstnanosti v %	3,5	3,2	2,9	3,5	5,2	7,5	9,4	8,8
Státní rozpočet saldo v ml. Kč	4,7	14,8	7,2	-1,6	-15,7	-29,3	-29,6	-46,1
Veřejný dluh v mld. Kč	192,2	210,2	215,8	213,7	226,2	253,4	287,5	351,6
Běžný účet platební bilance v mld. Kč	13,3	-22,5	-36,6	-116,5	-101,8	-43,1	-54,2	-91,4
Úrokové sazby z nových dlouhodobých úvěrů	14,5	14,2	13,3	12,5	16,0	11,7	10,2	8,1
Zahraniční dlouhodobé zadlužení ve volných měnách v mld. Kč	194,5	218,9	306,0	405,1	495,1	446,5	497,9	466,3
Přímé zahraniční investice v ČR v mld. Kč	102,5	127,5	195,5	234,3	319,8	429,2	631,5	797,7

V roce 2001 došlo k přibrzdění světové ekonomiky vyspělých zemí a k celosvětovému snížení cen, především surovin. V naší ekonomice snížení inflace vedlo k neúměrnému posilování kurzu koruny. Snížování úrokových sazeb a intervence centrální banky na devizovém trhu nebyly účinné.

Obavy ze ztráty konkurenceschopnosti české produkce na vnějších trzích vedly ČNB k dohodě s vládou o strategii řešení negativního kurzových dopadů.

V rámci ČNB byly navrženy novely zákona o ČNB, zákona o bankách, zákona o platebním styku, zákon o finančním arbitrovi a ve spolupráci s Ministerstvem financí novela devizového zákona.

Z naší strany vůči EU došlo k pokroku ve sféře úprav legislativy a to tak, že Parlament schválil změnu ústavy, tudíž hlavním cílem ČNB bude od té doby usilovat o cenovou stabilitu a měla by se podílet na utváření hospodářsky prosperující ekonomice státu.

V prosinci se opětovně konalo zasedání Evropské komise, tentokrát v Laekenu. Hlavním tématem bylo schválení tzv. Laekenské deklarace, jejíž náplní bylo vytvoření Konventu o budoucí podobě rozšířené EU a jeho programu. Byly také jmenovány státy, které mají reálné šance pro vstup do EU. V rámci neustále probíhajících příprav se pokračuje ve změnách naší legislativy tak, aby byla v souladu s legislativou EU.

Celý tento pokrok v přiblížení naší legislativy s legislativou EU byla kladně zhodnocena v hodnocení kandidátských zemí Evropskou komisí.

Rok 2002 byl pokračováním trendů nastavených v předchozím roce. Světová ekonomika procházela etapou jen pomalého hospodářského růstu, očekávané oživení se

nedostavovalo. Utlumená poptávka nadále výrazně stlačovala inflaci. Závažný měnový a makroekonomický problém silné koruny nedovolil dosažení předpokládaného zlepšení obchodní bilance a běžného účtu. Posílení koruny bylo také způsobeno poptávkou zahraničních investorů po korunách, spojenou s přílivem přímých zahraničních investic. Naplnění dohody ČNB s vládou o deponování devizových příjmů z privatizace do devizových rezerv vrátilo v závěru roku kurz koruny na únosnou úroveň.

Privatizace bank byla zahájena 1998, kdy státní podíl v IPB koupila Nomura. V dalším roce byl státní podíl v Československé obchodní bance prodán belgické KBC Bank, podíl v České spořitelně v roce 2000 koupila rakouská Erste Bank a rok po té získala podíl v Komerční bance francouzská Sociétés Générale.

Intenzivní práci na úpravách legislativy a dokončením privatizace bank bylo dosaženo značného pokroku přípravy na členství v EU.

Rok 2003 byl charakteristický drastickým propadem dolaru, poklesem cen vstupních surovin a následným zpevněním kurzu koruny vůči dolaru. Inflace výrazně klesla pod cílené pásmo 2,5 – 4,5% a to v prosinci pod 1%, v průběhů předcházejících měsíců spadla dokonce do deflačních hodnot. Bankovní rada na to reagovala trojnásobným snížením základní úrokové sazby. Vnější poptávka byla tlumena pomalým růstem ekonomiky v zemích EU, kde v Německu došlo dokonce ke stagnaci. Stablní růst české ekonomiky, příznivá příjmová situace domácností a snadná dostupnost úvěrů od restrukturalizovaných bank s nízkou sazbou úroku oživovali vnitřní poptávku.

Ve své podstatě byly završeny systémové a legislativní změny při přípravě vstupu ČR do EU.

Ve struktuře oběživa dochází v roce 2003 ke změně. 31.10.2003 byl posledním dnem, kdy bylo možno platit desetníky a dvacetníky. Hlavními důvody rozhodnutí o stažení těchto mincí z oběhu byl nárůst cen a tím vytvořená skepse obyvatelstva vůči „drobným“. Stále narůstal počet mincí, které se nevraceli z oběhu, přičemž náklady na výrobu převyšovali hodnotu mince.

3.8.5 Období 2004 – 2005

1. května 2004 se ČR stala členskou zemí EU. Integrační proces země mezi vyspělé státy Evropy byl tím oficiálně završen. Česká centrální banka byla včleněna do Evropského systému centrálních bank. Začala úzká a účinná spolupráce ČNB s ECB a EUROSTATem.

S blížícím se vstupem do EU narůstala obecná obava ze strukturálních a cenových důsledků připojení. Jak se ukázalo, obavy se nenaplnily a nejistota, jak připojení k Unii ovlivní vývoj české koruny, se záhy rozplynula. Po většinu roku zůstala inflace stabilizována na nízké úrovni, v cíleném pásmu. K návratu z deflačních hodnot v několika měsících předchozího roku do cíleného pásma napomohlo zvýšení nepřímých daní u alkoholu, cigaret a benzínu a přeřazení některých položek služeb ze snížené do základní sazby DPH, jak jsme se zavázali v přístupových protokolech. Vliv vysokých cen energetických surovin byl kompenzován poklesem kurzu amerického dolaru. Poptávkové inflační tlaky byly slabé díky silnému konkurenčnímu prostředí na maloobchodním trhu.

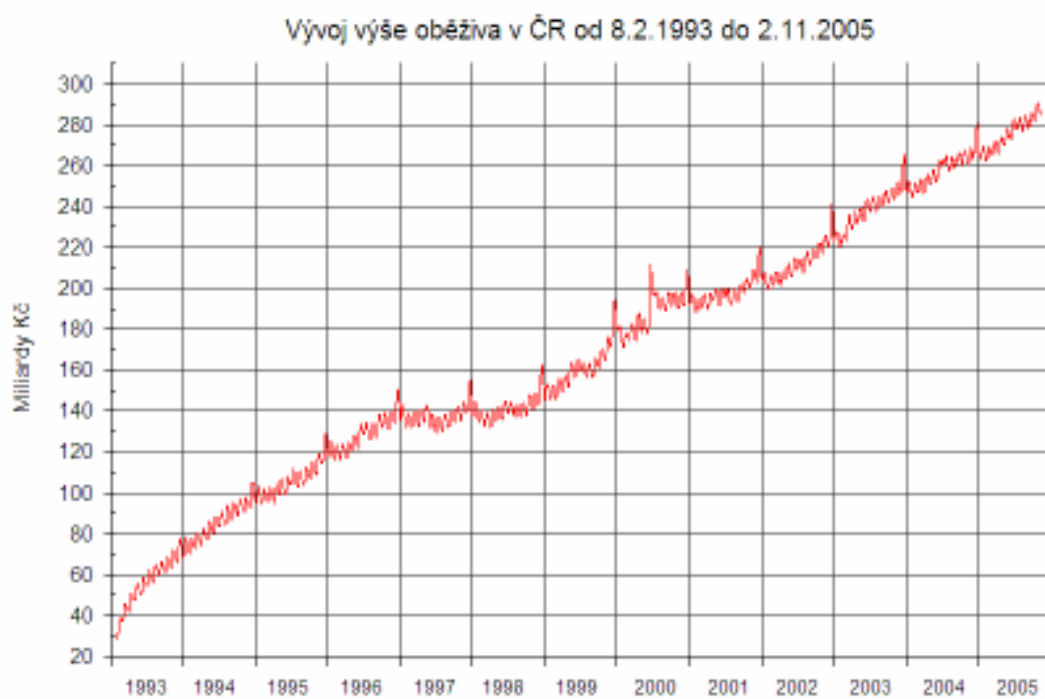
Nominální růst koruny posiloval vůči dolaru, vůči euru nepatrně, což pozitivně ovlivnilo výši schodku obchodní bilance. Dovozy surovin z dolarové sféry zlevňovaly a vývozy zejména do eurozóny po připojení k EU rostly.

Růst české ekonomiky stoupl na 6%. Růst nebyl již výrazně tažen spotřebitelskou poptávkou, jako v předcházejících letech, ale především investicemi.

Koncem roku 2004 byl vypracován materiál Vyhodnocení plnění maasrichtských konvergenčních kritérií a stupeň sladění s eurozónou, který ukázal nepřipravenost ČR na plnění kritérií ERM II.

Pozitivní výsledek ekonomického dění za rok 2005 a sílu koruny lze připsat zejména našemu členství v EU. Tempo hospodářského růstu bylo optimální, především díky dobré výkonnosti zahraničního obchodu. Investiční činnost měla nadále vzestupnou tendenci a to i z vnitřních zdrojů. Bankovní sféra disponovala dostatkem prostředků pro úvěrování a to jak podnikatelských subjektů, tak i poskytování spotřebitelských a hypotéčních úvěrů domácnostem. Byla zachována cenová stabilita na úrovni 2% inflace stejně jako v eurozóně.

Graf č.1 Vývoj oběživa 1993 - 2005

3.9 Shrnutí vývoje

Máme-li charakterizovat mladou Kč po vzniku československého státu, pak se dá říct, že byla jednou z nejsilnějších měn v Evropě. Základ zdravého vývoje položil Rašín jeho deflační politikou, čímž se zasloužil o to, že se koruna neroztočila do poválečné hyperinflační spirály, která postihla měny sousedních států. Soustavné zpevňování koruny bylo důsledkem trvalého vzestupu československého hospodářství a umožňovalo i politiku zmírněné deflace.

Kladně hodnotíme i postavení prvorepublikové koruny v období hluboké celosvětové krize, což zmírnilo dopady na naši republiku. Nové hospodářské uspořádání světa v době postkrizové konjunktury přinášelo i nové uspořádání kurzů světových měn. Česká koruna na to reagovala devalvací, kterou prosadil Engliš, jako nový guvernér.

Zlomem ve vývoji Kč byl rozpad ČSR, obsazení území Čech a Moravy německými vojsky a následně celé údobí 2.světové války, kdy byla vykonávána vůle říšského protektora.

Po osvobození byla opět postupně budována pozice naší měny, nově pojmenované Koruna československá. Cesta k znovudosažení zdravé měny byla ukončena změnou orientace ekonomiky z tržní na plánem řízenou. V tomto systému již koruna neřídila ekonomiku, ale napomáhala k plnění pětiletých plánů. Politika zapůjčování tzv. levných úvěrů, bez ohledu na to, jak který podnik hospodaří, znamenala odbourání všech principů tržní ekonomiky. Na dlouhých čtyřicet let Kčs přestala řídit českou ekonomiku. Centrální banka byla podřízena Státní plánovací komisi, ta pak direktivám politiky UV KSČ. Ekonomika byla přizpůsobována zájmům SSSR, jako vedoucí síle socialistického bloku.

Změna společenských poměrů v listopadu 1989 s sebou přinesla i otevřené přihlášení se k tradici Kč mezi světovými válkami. Jedním ze základních pilířů přechodu opět na tržní ekonomiku bylo přijetí nových zákonů o centrální bance, bankách a spořitelnách. Po období socialismu zděděný politicky stanovený kurz koruny nevyhovoval připravované ekonomické reformě a realizace strukturálních změn. nevyhovoval připravované ekonomické reformě a realizace strukturálních změn. Pro budoucí nejen

měnovou, ale i hospodářskou politiku mělo velký význam stanovení výchozí úrovně kurzu československé koruny.

Obnovením členství v MMF a Světové bance byla Kčs opět přijata mezi světové měny. Toto postavení bylo zachováno i po rozpadu státu a vzniku dvou na sobě nezávislých měn. Strategie měnové politiky v řízení české koruny byla vázána na udržení pevného kurzu koruny vůči měnovému koši nejdůležitějších měn.

Česká republika byla vydávána za ukázkový příklad úspěšné transformace ekonomiky. Koruna byla uznána jako volně směnitelná, do země začal masivně proudit zahraniční kapitál, ve značné míře spekulativní. Nastavený kurz se stával těžko udržitelným, bylo nutno rozšířit pásmo pohybu kurzu. Současně centrální banka výrazně zpřísnila měnovou politiku, což nejspíše urychlilo propuknutí měnového otřesu. Rozhodný postup centrální banky zabránil pádu české republiky do bezvýchodné dluhové pasti, ze které by bylo jediné východisko – prudká devalvace. Překonání krize mělo za následek hospodářskou recesi, ztrátu pevného kurzu české koruny, která až do té doby byla nominální kotvou transformačního procesu, a zavedení plovoucího kurzu. Na překonání měnového otřesu jsme doplatili pouze 10% propadem kurzu koruny, což nevedlo ke ztrátě dosaženého ratingu ČR. Česká národní banka zavedla pro řízení měnového vývoje režim cílování inflace. To vedlo k rychlé dezinflaci a následně se inflace dostala pod kontrolu centrální banky. Ekonomika začala opět růst a tím se otevřela cesta pro vytváření podmínek pro vstup do EU a pozdější převzetí jednotné evropské měny.

4. Budoucí směr vývoje oběživa a ČNB

4.1 Příprava na vstup do eurozóny

Výzvy pro Českou národní banku na období 2005 – 2010 navazuje na Výzvy pro Českou národní banku na období 2002 – 2004, kde byl koncipován plán příprav pro vstup do EU.

Obsahem druhé výzvy je plán vývoje ekonomiky ČR na období po vstupu do EU až do přijetí eura. Proto je koncový rok 2010, který měl být tím rokem, kdy přejdeme z české měny na euro. Vstup do eurozóny je v současné době, rozhodnutím vlády na základě materiálu „Vyhodnocení Maastrichtských kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s Eurozónou“, posunut.

4.1.1 Plán příprav na období 2005 – 2010

1. května 2004 jsme se stali členem Evropské unie a tím jsme se zavázali vyvinout veškeré úsilí k dosažení cílů stanovených Maastrichtskými kritérii. Výzva obsahuje kromě změn v měnové politice, bankovním dohledu a regulace ještě popis změny fungování ČNB jako součásti Evropského systému centrálních bank (ESCB).

Za hlavní cíle na pětileté výzvy byly určeny následující:

- udržet nízkou inflaci a to na úrovni 3% s možným výkyvem o jedno procento na každou stranu
- komunikovat s vládou v otázkách vstupu do eurozóny
- zavedení nového konceptu kapitálové přiměřenosti
- završení procesu sjednocování regulace a dohledu nad finančním trhem
- další vývoj ve sféře výzkumu, analýzy a personálního obsazení
- zasloužit se o respekt ze strany ostatních bank ESCB
- vytvářet vhodné podmínky pro zavedení eura do oběhu v naší zemi
- rozvoj lidského kapitálu ČNB a tím tak lépe reprezentovat Český stát a jeho bankovní systém

- utvářet predikce o vývoji postavení ČNB v ESCB

Za hlavní cíl měnové politiky je stále považováno cílování inflace a to na již zmíněné tříprocentní hladině. Nedílnou součástí při provádění měnové politiky jsou přípravy na přijetí eura. Správa devizových rezerv bude pokračovat ve svém rovnoměrném vývoji tak, aby výnosy z nich plynoucí byly v odpovídající míře rizika.

Přípravou přechodu do eurozóny je zapojování bankovního dohledu do struktur evropských institucí, přijímání jejich standardů a prohloubení spolupráce se zahraničními regulátory. Zavádí se koncept kapitálové přiměřenosti nebo-li Basel II, díky němuž bude snazší odhalit slabá místa a včas na ně reagovat. Pro zvýšení účinnosti dohledu nad domácím finančním a kapitálovým trhem došlo v roce 2006 ke sloučení všech tuzemských regulátorů do ČNB.

Institucionální změny v dohledu nad finančním trhem jsou zaváděny z důvodu zvýšení úrovně péče o finanční stabilitu, či prevence finanční nestability, a umožní splňovat nároky ze strany ECB ohledně kvality a obsahu poskytovaných informací o stabilitě cen, zvyšování podpory trvale udržitelného rozvoje a důsledného provádění bankovního dohledu. Jednou z priorit této oblasti bude vytvoření komunikačních vazeb s nadnárodními společnostmi a především s ECB.

ČNB vykonává dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnami, penzijními fondy, družstevními záložnami a devizový dohled.

Pro zkvalitnění ochrany spotřebitelů v platebním styku je zřízena nová instituce Finančního arbitra, který získává převážnou část informací od ČNB.

ČNB spolupracuje na přípravě evropského platebního systému TARGET2 s ohledem na budoucí propojení tuzemských platebních systémů do evropského systému.

Převedení Výzvy ČNB na období 2005 – 2010 do konkrétních postupů je popsáno ve Střednědobé koncepci České národní banky na období 2005 – 2010 a dále pak ve Střednědobých prioritách pro období 2007 - 2012.

4.1.2 Maastrichtská kritéria

Přijetí do nového člena do eurozóny je podmíněno plněním Maastrichtských kritérií:

- veřejný dluh nesmí přesáhnout 60% HDP
- inflace by neměla být vyšší než 1,5 procentního bodu nad průměrem tří zemí EU s nejnižší inflací
- dlouhodobé úrokové sazby by neměly být výše než dvě procenta nad průměrem tří zemí EU s nejnižšími úrokovými sazbami
- deficit veřejných rozpočtů nemá ročně přesahovat tři procenta
- dvouleté členství v Evropském mechanismu směnných kurzů ERM II před přijetím eura

Vstupu do eurozóny musí přecházet členství v kurzovém mechanismu ERM II, což vyvolává v ČNB jisté obavy z možných rizik, jejichž výskyt se rozhodne omezit minimalizací doby „pobytu“ v ERM II.

Řízením technické, institucionální a legislativní přípravy přechodu na euro byla pověřena Národní koordinační skupina. Zkušenosti a cenné informace současných členů eurozóny a členských zemí EU, které jsou v pokročilejší fázi přechodu na euro, jsou přijímány z jednání pracovních komisí ESCB a při dvoustranných konzultacích.

4.1.3 ECB a ESCB

ČNB je členem Evropského systému centrálních bank, jehož hlavním cílem je udržení cenové stability a podpora obecné hospodářské politiky. Mezi hlavní úkoly ESCB řadíme vymezení a provádění měnové politiky celé EU, uskutečňování devizové politiky, správa devizových rezerv a harmonické fungování platebních systémů. Pro rozhodovací činnost ESCB shromažďuje ECB spolu s jednotlivými centrálními bankami členských států statistické údaje o hospodaření. ESCB je řízen rozhodnutími orgánů ECB jako je Rada guvernérů, která se skládá z Výkonné rady a guvernérů členských centrálních bank. Rada guvernérů přijímá obecné zásady a činí rozhodnutí

nezbytná pro zajištění plnění úkolů svěřených ESCB, určuje měnovou politiku, přijímá rozhodnutí týkající se střednědobých měnových cílů, klíčových úrokových saze a vytváření měnových rezerv ESCB. Výkonná rada se podílí na provádění měnové politiky tím, že dává pokyny jednotlivým centrálním bankám členských států. Rada guvernérů má právo povolovat vydávání bankovek ve Společenství jako zákonného platidla.

Tabulka č.9 Struktura rozvahy centrálních bank zemí eurozóny

Aktiva	Pasiva
Úvěry	Emitované oběživo
Cenné papíry jiné než akcie	Vklady ústředních vládních institucí
Akcie a ostatní majetkové účasti	Vklady ostatních vládních institucí/ostatních rezidentů Eurozóny
Zahraniční aktiva	Akcie/podílové listy fondů peněžního trhu a papíry peněžního trhu
Stálá aktiva	Emitované dluhové cenné papíry
Ostatní aktiva	Kapitál a rezervy
	Zahraniční pasiva
	Ostatní pasiva

4.2 Vývoj vztahu mezi hotovostním a bezhotovostním oběživem

4.2.1 Oběh hotovosti

Klasické oběživo jsou papírové peníze a kovové mince. Mají tedy materiální podobu. Jako hmotný produkt jsou vyrobeny ze vstupního materiálu v tiskárně státních cenin a ve státní mincovně. Jejich výroba při současném úrovní bezpečnostních prvků není levnou záležitostí. Následuje zabalení a převoz do banky, odkud jsou následně expedovány podle požadavků do komerčních bank a České pošty. Jejich prostřednictvím se dostávají peníze k veřejnosti. A to je vlastní realizace emise.

Peníze mezi obyvatelstvem nekontrolovaně obíhají. Kontrolovány jsou pouze bankovní převody vyšších částek. Nadbytečné oběživo je stahováno zpět do emisních míst a končí až v pokladně České národní banky. Tam jsou peníze kontrolovány, tříděny a opotřebené separovány a následně protokolárně likvidovány. Neopotřebené bankovky jsou vráceny zpět do oběhu. Stejnou cestou musí projít i mince. O nominálu, který má být už bankovkou nebo ještě mincí rozhoduje sekce peněžního a platebního styku ČNB na základě dlouhodobých zkušeností. Používáním mincí dochází jen k minimálnímu opotřebení. Úbytek je zapříčiněn nevrácením jejich části z oběhu.

Celý tento koloběh je zajišťován drahou technikou i kvalifikovanou obsluhou s nezanedbatelnými náklady.

Hospodářský pokrok je hnán snahou o zvýšení zisku, jehož nedílnou součástí je snižování nákladů na výrobu a distribuci ke konečnému odběrateli. Snižování nákladů je dosahováno především technologickým pokrokem. To platí i o penězích.

4.2.2 Přejít k bezhotovosti

Technologický pokrok umožnil zavedení nehmotných peněz, jakož i jejich transfer prostřednictvím přenosových sítí a následné uložení v pamětech počítačů. Proto se pro ně vžil pojem elektronické peníze. Náklady spojené s pořízením elektronických peněz jsou díky jejich nehmotnosti prakticky nulové. Jejich oběh je výrazně rychlejší s nižšími náklady než je tomu u hotovostních peněz.

Vývojová cesta od hotovostních k bezhotovostním penězům již byla nastoupena. Transakční převody mezi bankami jsou v současné době vyřešeny již fungujícími platebními systémy. Bezpečnostní ochrana těchto systémů stále roste. Platební styk subjektů podnikatelské sféry je pro peněžní převody od zákonem stanovené výše nutno realizovat prostřednictvím platebních systémů. Důvodem je možnost zpětné kontroly plnění daňových povinností, odhalování přelévání peněz proudících v šedé ekonomice a praní peněz pocházejících z nelegální činnosti. Používání bezhotovostního platebního styku je pro podnikatelskou sféru pohodlné obzvláště při on-line napojení na finanční ústav. Bezhotovostní platební styk obyvatelstva započal zavedením sdruženého inkasa a je postupně rozšiřován povolením trvalých inkasních příkazů. Jedná se v tomto případě o stálé platby. Nedořešená a vývojově nejasná je oblast běžných denních plateb obyvatelstva. Placení pomocí šekových knížek bylo vytlačeno technologií plastikových karet, které mají zajistit přechod od placení hotovými penězi k bezhotovostnímu placení.

4.2.3 Důvody pro zachování hotovosti

Dynamika tohoto přechodu je však značně pomalejší než bylo optimisticky předpokládáno. Důvodů je řada a věcně spolu nesouvisejí. Prvním předpokladem pro bezhotovostní placení je osobní konto u bankovního ústavu. Ne každý občan České republiky má založené bankovní konto. Příčinou je neochota přijímat nové způsoby nakládání s vlastními penězi, obava z nezvládnutí předepsaných postupů při nakládání s nimi, nedůvěra v jistotu navrácení uložených úspor oživená v nedávné minulosti zhroucením některých bank a většiny kampaňek. Častou argumentací nižších příjmových skupin je neúměrná výše bankovních poplatků.

Poměr mezi hotovostním a bezhotovostním placením u obyvatelstva vlastního bankovní účet je různý a je závislý na věku, místě bydliště, vzdělanosti. Řada lidí velmi často využívá hotovost k platbě pro její jednoduchost a okamžitou přehlednost. Relativní obtížnost bezhotovostních plateb lze shledat v nedostačujícím technickém vybavení. Řada menších prodejních míst není vybavena technikou na snímání karet. U větších je často omezen sortiment přijímaných karet. Přesto je placení kartou v současné době přijímáno jako běžné.

Každý klient má ke svému kontu v bance přístup. A to buď přímý na bankovní pobočce, což je ovšem nejnákladnější, nebo levnější telefonický přístup a v poslední době i možnost připojení přes internet. Internetové bankovníctví je současně nejmodernější, nejlevnější a zdá se, že setrvá dlouhou dobu. Avšak velkým problémem internetového přístupu je bezpečnost prováděných transakcí.

Bankovní sektor si je tohoto nedostatku vědom a investuje značné prostředky do rozvíjení bezpečnosti systému.

Pro obyvatelstvo již přijatelná úroveň bezpečnosti peněžních transakcí umožnila i jejich rozšiřování do e-shopů, kde stále však ještě převládá dodávka proti placení v hotovosti.

Principem bezhotovostního placení v běžném životě je, že předložením platební karty prokážeme, že máme účet u banky, která kartu vystavila a tím se zavázla, že za nás vyšší částky schválenou naším podpisem popřípadě i vložení PIN kódu zaplatí a odečte z našeho účtu. Výše platby je omezena limitem určeným bankou. Současný stav vývoje bezhotovostního placení nemůžeme považovat za daný pro delší časové období. Rozvoj nových technologií vnese nové prvky jednak do autentizace a autorizace klienta vstupujícího do peněžní transakce a na druhé straně vytvoření bezpečného přístupu online k jeho kontu. Banka bude okamžitě informována o klientově solventnosti a může tak zrušit pro zákazníka nepříjemný limit.

Chápeme-li zavádění bezhotovostního styku jako prostředek k definitivnímu odstranění oběživa, pak cíl je ještě v nedohlednu.

4.3 Shrnutí budoucího směru vývoje

Pokud hodnotíme vývoj ekonomiky po vstupu naší republiky do EU, nacházíme převážně pozitiva. Nedošlo k obávanému razantnímu nárůstu cen a byl značně posílen vývoz do ostatních zemí Evropské unie.

Pro další vývoj bylo nutné začít plánovitě plnit Maastrichtská kritéria a vytvořit tím prostor pro vstup do eurozóny. Úkolem pro vládu bude snížení deficitu veřejných rozpočtů. ČNB bude prohlubovat a zdokonalovat svoji práci v ESCB a vytvářet předpoklady pro bezproblémový přechod na euro.

V diskusích o vývoji oběživa převažuje názor, že hmotná podstata peněz zůstane zachována nejen v blízké budoucnosti. Možný úplný přechod na bezhotovostní platební styk je tedy v nedohlednu ať už pro ještě nedostačující ochranu dat a konzervatismus obyvatel preferujících příjem a vydávání hotovosti.

5. Závěr

Hlavním cílem bylo popsat ekonomické souvislosti ve vývoji oběživa a vlivu centrální banky na jeho stav. V práci byl nastíněn vývoj od vzniku První Republiky, přes období 2. světové války až po současné přípravy na vstup do eurozóny.

V období Československa prošla centrální banka i měna širokým spektrem změn. Tyto změny lze stručně charakterizovat jako mnohdy trnitou cestu vedoucí od české koruny, jedné z nejsilnějších měn 20. let minulého století, k české koruně v konci minulého a počátkem tohoto století mířící ke znovudosažení původní pozice. Nová česká koruna vznikla již v době změněné politické situace, jejíž cílem byl postupný přechod k tržnímu hospodářství. Tempo přechodu bylo určováno záměrem uskutečnit přeměnu bez drastických sociálních dopadů. Bylo nutno transformovat ekonomiku výrazně orientovanou na spolupráci se socialistickými zeměmi a připravit ji pro vstup na světové trhy. S tím souvisela i nutnost znovu zavést volnou směnitelnost koruny, posilovat důvěru v ní a současně vytvářet podmínky pro vstup zahraničního kapitálu, především investičního. Transformace byla bržděna řadou chyb vyplývajících nejen z nejednotnosti politických názorů na způsob provedení restrukturalizace, ale i nepřipraveností obyvatelstva, již ve dvou generacích odvyklého na fakt, že tržní ekonomika nekompromisně hodnotí výsledek jejich práce podle prodejnosti na trhu.

Vstup České republiky do EU byl provázen odstraněním celních bariér omezujících přístup na trh zemí EU, což mělo za následek skokové zvýšení vývozu do této oblasti a saldo zahraniční obchodní bilance konečně vstoupilo do kladných čísel. Výše zmíněné ohledy na sociální dopady, zejména snaha udržet procento nezaměstnaných na přijatelné výši a výše, šíře i spektrum sociálních dávek vede k rostoucí celkové zadluženosti státu. Dalším krokem pro úplnou integraci mezi vyspělé státy bude přijetí eura. To je však podmíněno jasně a stručně definovanými Maastrichtskými kritérii. Tohoto cíle může být dosaženo jen úzkou spoluprací vlády a centrální banky ve fiskální a měnové politice. Přijetí eura je nutné načasovat na dobu, kdy naše ekonomika bude již natolik rozvinuta, aby negativní dopady byly minimalizovány. Postupné odsouvání termínu přechodu je odvozeno z seriózních ekonomických analýz stavu a očekávaného vývoje našeho hospodářství. Euro bude pro naše exportně orientované podniky jistě přínosem, proto musí mít připravované vládní reformy na zřeteli prioritně tento cíl.

6. Seznam literatury

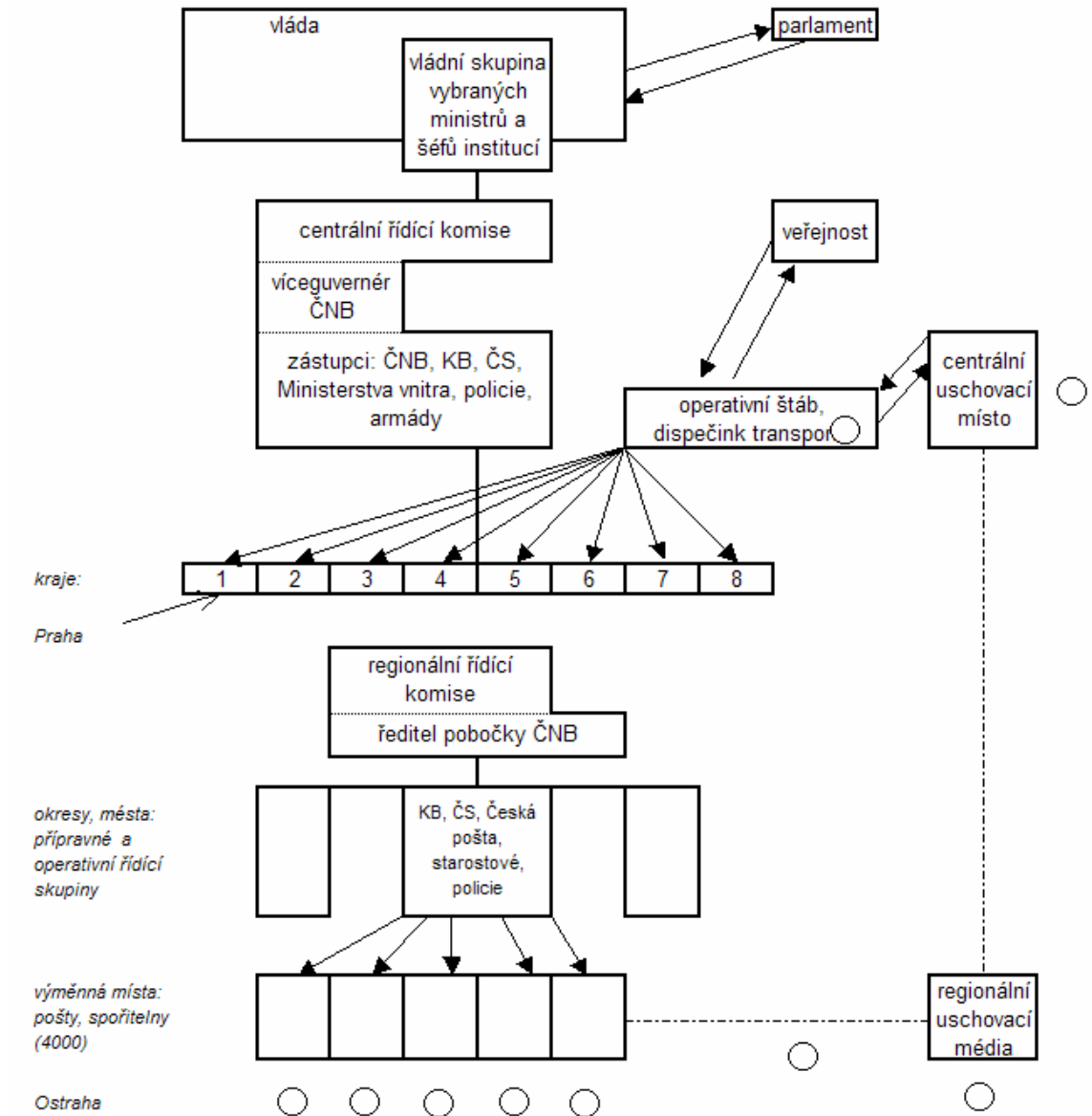
1. BEZDĚK, Vladimír. Analýza vývoje veřejných financí v letech 1993 – 1997. Praha: Česká národní banka, 1998.
2. HÁSKOVÁ, Jarmila., KOŠTEL, Miroslav., NOVOTNÝ, Jiří. Československé bankovky, státočky a mince 1919 – 1992. Vydání první. Praha: Lunarion, 1993. ISBN 80-85774-05-4
3. HRDÁ, Alena., KOLÍNOVÁ, Alena., KYSILKA, Pavel. Bankovky a mince České národní banky v letech 1993-1994. Vydání první. Praha: NUBA, 1994. ISBN 80-85903-00-8.
4. MANDEL, Martin., TOMŠÍK, Vladimír. Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice. Vydání první. Praha: MANAGEMENT PRESS, 2003. ISBN 80-7261-094-5
5. REVENDA, Z. Centrální bankovníctví. Vydání první. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-85943-89-1
6. SAMUELSON, Paul A., NORDHAUS, Wiliam D. Ekonomie. Vydání druhé. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0494.
7. SURGA, Leopold., PEKÁREK, Jiří. České bankovky a mince 1993 – 1998. Vydání první. Praha: NUGA, 1998. ISBN 80-85903-09-1
8. TOMÁŠEK, Michal. Právní nástupnictví měny euro. Praha: Linde Praha, a. s.,2000. ISBN 80-7201-205-3
9. ŠULC, Zdislav. Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995. Vydání první. Brno: Doplněk, 1998. ISBN 80-7239-005-8
10. TOMÁŠEK, Michal. Právní nástupnictví měny euro. Praha: Linde Praha, a. s.,2000. ISBN 80-7201-205-3
11. VENCOVSKÝ, František. Měnová politika v české historii. Praha: Česká národní banka, 2001.
12. VENCOVSKÝ, František., JINDRA, Zdeněk., NOVOTNÝ, Jiří. Dějiny bankovníctví v českých zemích. Vydání první. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 1999. ISBN 80-7265-030-0.
13. www.cnb.cz
14. Výroční zprávy ČNB

7. Přílohy

Seznam příloh:

- Příloha č. 1 Organizační a realizační schéma odluky
- Příloha č. 2 Struktura peněz v oběhu
- Příloha č. 3 Náklady bezhotovostního platebního styku
- Příloha č. 4 Hlavní makroekonomické ukazatele v ČR

Příloha č. 1 Organizační schéma odluky

Příloha č. 2 Struktura peněz v oběhu

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.1996

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	37 840,9	27,4%	7,6	3,3%	0,7
2 000 Kč	5 714,8	4,1%	2,9	1,2%	0,3
1 000 Kč	68 757,2	49,9%	68,8	29,5%	6,7
500 Kč	11 918,6	8,6%	23,8	10,2%	2,3
200 Kč	4 711,1	3,4%	23,6	10,1%	2,3
100 Kč	3 711,2	2,7%	37,1	15,9%	3,6
50 Kč	1 339,8	1,0%	26,8	11,5%	2,6
20 Kč	860,9	0,6%	43,0	18,4%	4,2
bankovky celkem	134 854,5	97,8%	233,6	100,0%	22,7
mince					
50 Kč	126,8	0,1%	2,5	0,2%	0,2
20 Kč	395,5	0,3%	19,8	1,5%	1,9
10 Kč	916,8	0,7%	91,7	6,9%	8,9
5 Kč	489,7	0,4%	97,9	7,3%	9,5
2 Kč	277,9	0,2%	139,0	10,4%	13,5
1 Kč	187,3	0,1%	187,3	14,0%	18,2
0,50 Kč	76,7	0,1%	153,3	11,5%	14,9
0,20 Kč	59,6	0,0%	297,8	22,3%	28,9
0,10 Kč	34,8	0,0%	347,8	26,0%	33,8
mince celkem	2 565,1	1,9%	1 337,1	100,0%	129,8
pamětní mince	434,8	0,3%	4,2		
Celkem	137 854,4	100,0%	1 574,9		152,5

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.1997

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	39 372,1	28,3%	7,9	3,7%	0,8
2 000 Kč	10 838,6	7,8%	5,4	2,5%	0,5
1 000 Kč	61 885,7	44,5%	61,9	28,8%	6,0
500 Kč	12 802,8	9,2%	25,6	11,9%	2,5
200 Kč	4 727,6	3,4%	23,6	11,0%	2,3
100 Kč	3 787,5	2,7%	37,9	17,7%	3,7
50 Kč	1 401,6	1,0%	28,0	13,0%	2,7
20 Kč	488,0	0,4%	24,4	11,4%	2,4
bankovky celkem	135 303,9	97,2%	214,7	100,0%	20,8
mince					
50 Kč	127,0	0,1%	2,5	0,2%	0,2
20 Kč	996,0	0,7%	49,8	3,2%	4,8
10 Kč	997,6	0,7%	99,8	6,4%	9,7
5 Kč	533,8	0,4%	106,8	6,9%	10,4
2 Kč	313,9	0,2%	156,9	10,1%	15,2
1 Kč	201,1	0,1%	201,1	13,0%	19,5
0,50 Kč	87,6	0,1%	175,2	11,3%	17,0
0,20 Kč	70,5	0,1%	352,5	22,7%	34,2
0,10 Kč	40,7	0,0%	406,9	26,2%	39,5
mince celkem	3 368,2	2,4%	1 551,5	100,0%	150,6
pamětní mince	473,4	0,3%	4,3		
Celkem	139 145,5	100,0%	1 770,5		171,5

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.1998

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	42 633,4	29,2%	8,5	4,1%	0,8
2 000 Kč	11 857,2	8,1%	5,9	2,9%	0,6
1 000 Kč	63 306,8	43,3%	63,3	30,6%	6,1
500 Kč	13 591,0	9,3%	27,2	13,2%	2,6
200 Kč	4 786,2	3,3%	23,9	11,6%	2,3
100 Kč	3 722,7	2,5%	37,2	18,0%	3,6
50 Kč	1 435,5	1,0%	28,7	13,9%	2,8
20 Kč	241,9	0,2%	12,1	5,9%	1,2
bankovky celkem	141 574,7	96,9%	206,8	100,0%	20,1
mince					
50 Kč	122,3	0,1%	2,5	0,1%	0,2
20 Kč	1 480,5	1,0%	74,0	4,3%	7,2
10 Kč	1 014,4	0,7%	101,5	5,9%	9,9
5 Kč	557,1	0,4%	111,4	6,5%	10,8
2 Kč	339,8	0,2%	169,9	9,8%	16,5
1 Kč	212,0	0,1%	212,0	12,3%	20,6
0,50 Kč	96,8	0,1%	193,5	11,2%	18,8
0,20 Kč	80,2	0,1%	401,0	23,2%	38,9
0,10 Kč	45,9	0,0%	459,1	26,6%	44,6
mince celkem	3 949,0	2,7%	1 724,9	100,0%	167,5
pamětní mince	536,1	0,4%	4,4		
Celkem	146 059,8	100,0%	1 936,1		187,5

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.1999

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	57 120,1	31,1%	11,4	4,9%	1,1
2 000 Kč	18 101,9	9,8%	9,1	3,9%	0,9
1 000 Kč	75 153,0	40,9%	75,2	32,1%	7,3
500 Kč	17 954,6	9,8%	35,9	15,3%	3,5
200 Kč	4 983,8	2,7%	24,9	10,6%	2,4
100 Kč	3 964,2	2,2%	39,6	16,9%	3,8
50 Kč	1 521,6	0,8%	30,4	13,0%	3,0
20 Kč	163,0	0,1%	8,1	3,5%	0,8
bankovky celkem	178 962,2	97,3%	234,6	100,0%	22,8
mince					
50 Kč	138,3	0,1%	2,8	0,1%	0,3
20 Kč	1 755,8	1,0%	87,8	4,6%	8,5
10 Kč	1 067,4	0,6%	106,7	5,6%	10,4
5 Kč	587,0	0,3%	117,4	6,2%	11,4
2 Kč	364,1	0,2%	182,0	9,6%	17,7
1 Kč	228,7	0,1%	228,7	12,0%	22,2
0,50 Kč	106,6	0,1%	213,2	11,2%	20,7
0,20 Kč	89,9	0,0%	449,6	23,6%	43,7
0,10 Kč	51,3	0,0%	513,3	27,0%	49,8
mince celkem	4 389,1	2,4%	1 901,5	100,0%	184,6
pamětní mince	587,4	0,3%	4,4		
Celkem	183 938,7	100,0%	2 140,5		207,4

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2000

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	61 103,5	31,0%	12,2	5,1%	1,2
2 000 Kč	20 369,8	10,3%	10,2	4,3%	1,0
1 000 Kč	88 364,9	44,9%	88,4	37,0%	8,6
500 Kč	9 689,4	4,9%	19,4	8,1%	1,9
200 Kč	6 666,7	3,4%	33,3	13,9%	3,2
100 Kč	3 629,0	1,8%	36,3	15,2%	3,5
50 Kč	1 624,6	0,8%	32,5	13,6%	3,2
20 Kč	136,0	0,1%	6,8	2,8%	0,7
bankovky celkem	191 583,9	97,3%	239,1	100,0%	23,2
mince					
50 Kč	158,3	0,1%	3,2	0,2%	0,3
20 Kč	1 977,6	1,0%	98,9	4,8%	9,6
10 Kč	1 143,8	0,6%	114,4	5,5%	11,1
5 Kč	621,0	0,3%	124,2	6,0%	12,1
2 Kč	391,5	0,2%	195,8	9,5%	19,0
1 Kč	243,9	0,1%	243,8	11,8%	23,7
0,50 Kč	116,5	0,1%	232,9	11,3%	22,6
0,20 Kč	98,0	0,0%	490,2	23,7%	47,6
0,10 Kč	56,5	0,0%	565,0	27,3%	54,9
mince celkem	4 807,1	2,4%	2 068,4	100,0%	200,8
pamětní mince	608,9	0,3%	4,5		
Celkem	196 999,9	100,0%	2 312,0		224,0

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2001

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	58 958,2	28,4%	11,8	4,7%	1,1
2 000 Kč	22 707,5	10,9%	11,4	4,5%	1,1
1 000 Kč	98 416,1	47,4%	98,4	39,2%	9,6
500 Kč	9 224,6	4,4%	18,4	7,3%	1,8
200 Kč	7 095,1	3,4%	35,5	14,1%	3,4
100 Kč	3 593,8	1,7%	35,9	14,3%	3,5
50 Kč	1 674,4	0,8%	33,5	13,3%	3,3
20 Kč	123,1	0,1%	6,2	2,5%	0,6
bankovky celkem	201 792,8	97,2%	251,1	100,0%	24,4
mince					
50 Kč	168,1	0,1%	3,4	0,2%	0,3
20 Kč	2 140,1	1,0%	107,0	4,8%	10,4
10 Kč	1 199,6	0,6%	120,0	5,3%	11,7
5 Kč	656,1	0,3%	131,2	5,8%	12,7
2 Kč	419,3	0,2%	209,7	9,3%	20,4
1 Kč	258,4	0,1%	258,4	11,5%	25,1
0,50 Kč	126,8	0,1%	253,7	11,3%	24,6
0,20 Kč	106,9	0,1%	534,5	23,8%	51,9
0,10 Kč	63,2	0,0%	631,7	28,1%	61,4
mince celkem	5 138,5	2,5%	2 249,6	100,0%	218,6
pamětní mince	643,1	0,3%	4,6		
Celkem	207 574,4	100,0%	2 505,3		243,0

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2002

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	69 688,8	30,9%	13,9	5,4%	1,3
2 000 Kč	28 985,2	12,9%	14,5	5,6%	1,4
1 000 Kč	98 972,4	43,9%	99,0	38,4%	9,6
500 Kč	9 075,8	4,0%	18,2	7,1%	1,8
200 Kč	7 211,7	3,2%	36,1	14,0%	3,5
100 Kč	3 594,1	1,6%	35,9	13,9%	3,5
50 Kč	1 716,6	0,8%	34,3	13,3%	3,3
20 Kč	115,4	0,1%	5,8	2,3%	0,6
bankovky celkem	219 360,0	97,3%	257,7	100,0%	25,0
mince					
50 Kč	193,7	0,1%	3,9	0,2%	0,4
20 Kč	2 296,1	1,0%	114,8	4,8%	11,1
10 Kč	1 249,1	0,6%	124,9	5,2%	12,1
5 Kč	677,5	0,3%	135,5	5,7%	13,2
2 Kč	439,3	0,2%	219,7	9,2%	21,3
1 Kč	271,1	0,1%	271,1	11,4%	26,3
0,50 Kč	135,2	0,1%	270,4	11,3%	26,3
0,20 Kč	108,0	0,0%	540,1	22,6%	52,4
0,10 Kč	70,5	0,0%	704,9	29,6%	68,4
mince celkem	5 440,5	2,4%	2 385,1	100,0%	231,6
pamětní mince	673,8	0,3%	4,6		
Celkem	225 474,3	100,0%	2 647,4		256,6

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2003

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	80 649,9	32,5%	16,1	6,0%	1,6
2 000 Kč	38 741,5	15,6%	19,4	7,2%	1,9
1 000 Kč	100 480,8	40,4%	100,5	37,2%	9,8
500 Kč	9 138,6	3,7%	18,3	6,8%	1,8
200 Kč	7 450,0	3,0%	37,2	13,8%	3,6
100 Kč	3 734,9	1,5%	37,3	13,8%	3,6
50 Kč	1 794,8	0,7%	35,9	13,3%	3,5
20 Kč	111,7	0,0%	5,6	2,1%	0,5
bankovky celkem	242 102,2	97,4%	270,3	100,0%	26,3
mince					
50 Kč	205,4	0,1%	4,1	0,2%	0,4
20 Kč	2 406,6	1,0%	120,3	5,2%	11,8
10 Kč	1 289,6	0,5%	129,0	5,5%	12,6
5 Kč	692,3	0,3%	138,5	5,9%	13,6
2 Kč	453,9	0,2%	226,9	9,7%	22,2
1 Kč	276,8	0,1%	276,8	11,9%	27,1
0,50 Kč	139,2	0,1%	278,4	11,9%	27,3
0,20 Kč	98,8	0,0%	493,9	21,1%	48,4
0,10 Kč	66,8	0,0%	667,6	28,6%	65,5
mince celkem	5 629,4	2,3%	2 335,5	100,0%	228,9
pamětní mince	709,1	0,3%	4,7		
Celkem	248 440,7	100,0%	2 610,5		255,2

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2004

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	84 304,4	32,0%	16,9	6,0%	1,7
2 000 Kč	46 321,1	17,6%	23,2	8,2%	2,3
1 000 Kč	102 956,8	39,1%	103,0	36,5%	10,3
500 Kč	9 464,8	3,6%	18,9	6,7%	1,9
200 Kč	7 744,4	2,9%	38,7	13,7%	3,9
100 Kč	3 862,6	1,5%	38,6	13,7%	3,8
50 Kč	1 885,3	0,7%	37,7	13,3%	3,7
20 Kč	109,5	0,0%	5,5	1,9%	0,5
bankovky celkem	256 648,9	97,5%	282,5	100,0%	28,1
mince					
50 Kč	247,3	0,1%	4,9	0,2%	0,5
20 Kč	2 503,8	1,0%	125,2	5,3%	12,5
10 Kč	1 342,2	0,5%	134,2	5,6%	13,4
5 Kč	729,6	0,3%	145,9	6,1%	14,6
2 Kč	489,0	0,2%	244,5	10,3%	24,4
1 Kč	295,4	0,1%	295,4	12,4%	29,5
0,50 Kč	160,7	0,1%	321,4	13,5%	32,1
0,20 Kč	94,2	0,0%	470,9	19,8%	47,1
0,10 Kč	63,5	0,0%	635,2	26,7%	63,5
mince celkem	5 925,7	2,3%	2 377,6	100,0%	237,6
pamětní mince	766,7	0,3%	4,8		
Celkem	263 341,1	100,0%	2 664,9		266,4

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2005

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	92 672,0	32,2%	18,5	6,1%	1,8
2 000 Kč	51 920,1	18,0%	26,0	8,6%	2,5
1 000 Kč	112 037,5	38,9%	112,0	37,0%	10,9
500 Kč	9 857,1	3,4%	19,7	6,5%	1,9
200 Kč	8 117,0	2,8%	40,6	13,4%	3,9
100 Kč	4 019,5	1,4%	40,2	13,3%	3,9
50 Kč	1 995,8	0,7%	39,9	13,2%	3,9
20 Kč	108,1	0,0%	5,4	1,8%	0,5
bankovky celkem	280 727,1	97,6%	302,3	100,0%	29,3
mince					
50 Kč	261,9	0,1%	5,2	0,2%	0,5
20 Kč	2 638,8	0,9%	131,9	5,3%	12,8
10 Kč	1 400,5	0,5%	140,1	5,7%	13,6
5 Kč	771,9	0,3%	154,4	6,2%	15,0
2 Kč	521,5	0,2%	260,7	10,6%	25,3
1 Kč	316,9	0,1%	316,9	12,8%	30,8
0,50 Kč	179,1	0,1%	358,2	14,5%	34,8
0,20 Kč	94,0	0,0%	469,8	19,0%	45,6
0,10 Kč	63,4	0,0%	633,8	25,6%	61,5
mince celkem	6 248,0	2,2%	2 471,0	100,0%	239,9
pamětní mince	797,4	0,3%	4,8		
Celkem	287 772,5	100,0%	2 778,3		269,3

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2006

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů připadajících na 1 obyvatele ČR
bankovky					
5 000 Kč	101 790,6	31,7%	20,4	6,5%	2,0
2 000 Kč	64 180,2	20,0%	32,1	10,2%	3,1
1 000 Kč	122 260,4	38,0%	122,3	38,8%	11,9
500 Kč	10 300,4	3,2%	20,6	6,5%	2,0
200 Kč	8 997,7	2,8%	45,0	14,3%	4,4
100 Kč	4 349,6	1,4%	43,5	13,8%	4,2
50 Kč	1 293,4	0,4%	25,9	8,2%	2,5
20 Kč	106,9	0,0%	5,3	1,7%	0,5
bankovky celkem	313 279,2	97,4%	315,1	100,0%	30,6
mince					
50 Kč	1 424,3	0,4%	28,5	1,1%	2,8
20 Kč	2 722,2	0,8%	136,1	5,3%	13,2
10 Kč	1 455,9	0,5%	145,6	5,6%	14,1
5 Kč	815,9	0,3%	163,2	6,3%	15,8
2 Kč	556,3	0,2%	278,2	10,8%	27,0
1 Kč	341,0	0,1%	341,0	13,2%	33,1
0,50 Kč	196,4	0,1%	392,8	15,2%	38,1
0,20 Kč	93,9	0,0%	469,3	18,1%	45,6
0,10 Kč	63,3	0,0%	633,2	24,5%	61,5
mince celkem	7 669,2	2,4%	2 587,9	100,0%	251,2
pamětní mince	546,7	0,2%	1,2		
Celkem	321 495,1	100,0%	2 778,3		281,8

Příloha č. 3 Ceník mezibankovního styku

Položka	Operace	Cena v Kč
	Zpracování jedné neprioritní vstupní položky předané zúčtovacímu centru	
0501010	od 17:00 hod. dne D-1 do 00:00 hod. dne D I. pásmo	0,22
0501011	od 00:00 hod. do 08:30 hod. dne D II. pásmo	0,40
0501012	od 08:30 hod. do 12:30 hod. dne D III. pásmo	1,20
0501013	od 12:30 hod. do 13:30 hod. dne D IV. pásmo	4,--
0501014	od 13:30 hod. do 14:30 hod. dne D V. pásmo	20,--
0501015	od 14:30 hod. do 15:30 hod. dne D VI. pásmo	100,--
	Zpracování jedné prioritní vstupní položky předané zúčtovacímu centru	
0501210	od 17:00 hod. dne D-1 do 12:30 hod. dne D I. – III. pásmo	5,--
0501213	od 12:30 hod. do 13:30 hod. dne D IV. pásmo	10,--
0501214	od 13:30 hod. do 14:30 hod. dne D V. pásmo	20,--
0501215	od 14:30 hod. do 15:30 hod. dne D VI. pásmo	100,--
0501020	Vytvoření jedné výstupní položky	zdarma
0501030	Zpracování písemného příkazu předaného na tiskopisu	1 000,--
	Zpracování souboru vstupních dat (nosiče)	
0501040	a) druhý a další soubor vstupních dat mimo Systém přenosu zpráv	100,--
0501041	b) první soubor vstupních dat mimo Systém přenosu zpráv	zdarma
0501042	c) všechny soubory vstupních dat v Systému přenosu zpráv	zdarma
0501050	Vytvoření souboru výstupních dat (nosiče) z archivovaných dat	500,--
0501060	Vyhledání položky s datem zpracování starším než 30 kalendářních dnů	100,--
	Sleva z ceny za zpracování jedné vstupní položky v závislosti na počtu zpracovaných položek v měsíci	
0501070	a) od 250 000. do 2 499 999. položky v měsíci	0,04
0501071	b) od 2 500 000. do 4 999 999. položky v měsíci	0,08
0501072	c) od 5 000 000. položky v měsíci	0,13

VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ

k Části V. Ceníku peněžních a obchodních služeb ČNB

Ceny za provádění mezibankovního platebního styku účtuje ČNB bankám v souladu se Smlouvou o vedení účtů platebního styku a předávání dat mezibankovního platebního styku a jiným institucím v souladu s příslušnými smlouvami o předávání příkazů z třetí strany. Touto Částí V. se ruší Část V. Ceníku peněžních a obchodních služeb ČNB ze dne 1. 1. 2005.

Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele, část 1

Ukazatel		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
HDP	mld. Kč, b. c.	.	.	1,466.5	1,683.3	1,811.1	1,996.5	2,080.8	2,189.2	2,352.2	2,464.4	2,577.1	2,781.1	2,970.3	3,204.1
HDP na 1 obyvatele	Kč/obyv., b. c.	.	.	141,957	163,183	175,772	193,929	202,357	213,110	230,064	241,593	252,617	272,468	290,232	312,087
HDP na 1 obyvatele v PPS	PPS/obyv., b. c.	.	.	10,668	11,643	11,875	11,979	12,404	13,033	13,738	14,595	15,390	16,381	17,285	
HDP	%, r/r, reálně	.	.	.	4.0	-0.7	-0.8	1.3	3.6	2.5	1.9	3.6	4.2	6.1	6.1
Výdaje na konečnou spotřebu	%, r/r, reálně	.	.	.	5.7	2.4	-1.0	3.0	1.1	2.6	3.5	6.3	0.8	2.3	3.2
z toho: spotřeba domácností	%, r/r, reálně	.	.	.	8.4	2.2	-0.8	2.8	1.3	2.3	2.2	6.0	2.5	2.8	4.6
Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu	%, r/r, reálně	.	.	.	11.6	-8.4	-2.1	-3.5	10.6	6.6	4.6	-1.4	8.2	1.6	12.2
z toho: fixního	%, r/r, reálně	.	.	.	9.9	-5.7	-0.9	-3.3	5.1	6.6	5.1	0.4	4.7	1.3	7.3
Vývoz zboží a služeb	%, r/r, reálně	.	.	.	5.5	8.4	10.4	5.4	16.5	11.2	2.1	7.2	21.1	10.4	14.6
Dovoz zboží a služeb	%, r/r, reálně	.	.	.	12.1	6.9	8.3	4.9	16.3	12.8	5.0	8.0	18.2	4.8	14.2
Domáci realizovaná poptávka	%, r/r, reálně	.	.	.	7.0	-0.1	-1.0	1.2	2.2	3.6	4.0	4.8	1.8	2.0	4.3
Deflátor HDP	%, r/r	.	.	.	10.3	8.4	11.1	2.8	1.5	4.9	2.8	0.9	3.5	0.7	1.70
Hrubý disponibilní důchod	mld. Kč, b. c.	.	.	1,477.1	1,669.5	1,794.1	1,976.8	2,053.4	2,152.6	2,287.4	2,365.1	2,467.8	2,621.2	2,833.2	3,012.3
Hrubé národní úspory	mld. Kč, b. c.	.	.	424.8	454.9	441.0	525.5	512.1	542.4	570.4	553.3	532.2	588.2	696.4	743.3
Míra hrubých národních úspor	%	.	.	28.8	27.2	24.6	26.6	24.9	25.2	24.9	23.4	21.6	22.4	24.6	24.7
Míra hrubých úspor domácností	%	.	.	15.2	11.5	11.3	9.3	8.5	8.4	7.4	8.3	7.4	5.9	6.1	5.1
Souhrnná produktivita práce	%, r/r	.	.	.	3.3	-0.9	0.9	3.9	4.0	2.2	1.6	4.6	4.1	4.6	4.4
Jednotkové pracovní náklady	%, r/r	.	.	.	8.5	10.1	6.3	2.6	0.4	4.1	3.6	3.0	2.0	-1.5	0.4
Energetická náročnost	%, r/r	.	.	.	0.1	-3.7	-3.8	-3.4	-1.6	-0.5	-0.9	3.3	-2.7	-5.8	
Emise CO2	%, r/r	-2.7	-2.9	1.1	1.2	4.6	-6.7	-6.1	5.3	-0.4	-4.2	4.0	-0.2		
Průmysl- tržby	%, r/r, reálně	6.1	0.6	-0.7	7.7	6.0	2.7	5.8	9.9	8.1	10.3
Stavebnictví- tržby	%, r/r, reálně	-0.3	-11.5	-8.5	0.6	6.8	-3.5	11.2	4.5	3.7	9.8
Služby - tržby	%, r/r, reálně	-1.7	-5.7	2.3	5.7	4.4	0.9	4.7	3.2	3.1	5.0
Zemědělství - tržby	%, r/r, reálně	0.7	-1.8	1.9	-3.0	-1.6	2.5	-5.5	0.0	8.0	-3.7
Počet pracovníků	%, r/r	.	0.7	2.6	0.6	-2.0	-1.4	-2.4	1.3	0.6	0,0	-0.4	-1.0	0.7	0.9
Míra registrované nezaměstnanosti	%, průměr	2.95	3.30	2.99	3.08	4.28	6.04	8.54	9.02	8.54	9.15	9.90	10.24	.	.

Míra reg.nezam. podle stávající metodiky	%, průměr	9.19	8.97	8.13
Obecná míra nezaměstnanosti	%, průměr	4.3	4.3	4.0	3.9	4.8	6.5	8.7	8.8	8.1	7.3	7.8	8.3	7.9	7.1
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	%, průměr	0.7	0.9	1.1	1.1	1.3	1.9	3.1	4.1	4.2	3.7	3.8	4.2	4.2	3.90
Průměrné hrubé nominální mzdy	%, r/r	.	18.6	18.6	18.3	9.9	9.2	8.4	6.4	8.7	7.3	6.6	6.6	5.2	6.5
Průměrné reálné mzdy	%, r/r	.	7.8	8.7	8.7	1.3	-1.4	6.2	2.4	3.8	5.4	6.5	3.7	3.2	3.90
Průměrný starob.důchod/průměrná mzda	%	47.0	44.4	43.8	43.5	45.3	45.9	45.2	44.2	43.4	43.5	42.2	40.6	41.1	41.0

Tabulka 1: Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele, část 1

Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele, část 2															
Ukazatel		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Míra inflace	%, r/r, prosinec	18.2	10.2	7.9	8.6	10.0	6.8	2.5	4.0	4.1	0.6	1.0	2.8	2.2	1.70
Ceny průmyslových výrobců	%, r/r, průměr	9.2	5.3	7.6	4.8	4.9	4.9	1.0	4.9	2.9	-0.5	-0.30	5.7	3.0	1.6
Ceny stavebních prací	%, r/r, průměr	25.9	13.9	10.6	11.3	11.3	9.3	4.8	4.1	4.0	2.7	2.2	3.7	3.0	2.90
Ceny tržních služeb	%, r/r, průměr	.	.	17.6	12.7	10.9	8.8	4.1	3.4	3.9	3.2	1.6	2.3	-0.30	3.3
Ceny zemědělských výrobců	%, r/r, průměr	8.4	4.7	7.6	8.3	2.9	2.3	-11.7	9.2	8.4	-9.5	-2.90	8.1	-9.4	1.1
Ceny vývozu zboží	%, r/r, průměr	4.0	4.6	7.3	1.0	5.2	4.3	-0.9	6.3	0.4	-6.7	0.9	3.7	-1.5	-1.2
Ceny dovozu zboží	%, r/r, průměr	-0.7	-1.0	5.7	1.4	5.1	-2.7	1.8	12.0	-1.5	-8.5	-0.30	1.6	-0.5	0.30
Směnné relace	%	4.7	5.7	1.5	-0.4	0.1	7.2	-2.7	-5.1	1.9	2.0	1.2	2.1	-1.0	-1.5
Měnové ukazatele															
CZK/EUR	průměr	36.882	35.610	34.083	30.812	31.844	31.904	29.784	28.343
CZK/USD	průměr	29.155	28.782	26.545	27.138	31.711	32.274	34.600	38.590	38.038	32.736	28.227	25.701	23.947	22.609
Nominální efektivní kurz	%, r/r	.	4.7	2.90	1.70	-5.5	0.8	-0.2	1.2	4.3	11.4	-0.5	-0.4	6.2	5.0
Reálný efektivní kurz	%, r/r	-1.70	12.4	-13.6	9.5	2.2	3.1	4.7	2.3
M2 *	%, r/r	.	20.7	20.3	9.1	10.8	5.4	7.7	5.6	13.0	3.5	6.9	4.4	8.0	9.9
Běžný účet (BÚ) platební bilance	mld. Kč	13.3	-22.6	-36.3	-111.9	-113.0	-40.5	-50.6	-104.9	-124.5	-136.4	-160.6	-167.3	-77.1	-133.8
Finanční účet (FÚ) platební bilance	mld. Kč	88.2	97.0	218.3	113.6	34.3	94.3	106.6	148.0	172.8	347.8	157.1	183.7	154.8	111.6
Změna devizových rezerv	mld. Kč	-88.3	-68.3	-197.9	22.5	56.0	-62.6	-57.1	-31.6	-67.2	-216.9	-12.9	-6.8	-92.9	-2.1
BÚ/HDP	%	.	.	-2.5	-6.6	-6.2	-2.0	-2.4	-4.8	-5.3	-5.5	-6.2	-6.0	-2.6	-4.2
FÚ/HDP	%	.	.	14.9	6.7	1.9	4.7	5.1	6.8	7.3	14.1	6.1	6.6	5.2	3.5

Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele, část 2

Stav devizových rezerv* (DR) ČNB	mld. Kč	116.0	175.1	373.0	339.9	338.5	376.7	461.4	496.8	524.5	714.6	691.5	636.2	726.7	656.6
Stav DR* ČNB/HDP	%	.	.	25.4	20.2	18.7	18.9	22.2	22.7	22.3	29.0	26.8	22.9	24.5	20.5
Krytí dovozu zboží a služeb DR ČNB	měsíc	.	.	5.5	4.4	3.9	4.1	4.7	4.1	3.9	5.6	5.0	3.8	4.2	3.3
Fiskální ukazatele															
Vládní deficit (přebytek)	mld. Kč	.	.	-197.0	-55.8	-68.8	-100.1	-77.3	-81.5	-135.0	-166.8	-170.6	-80.9	-104.8	-94.5
Vládní deficit (přebytek)/HDP	%	.	.	13.4	3.3	3.8	5.0	3.7	3.7	5.7	6.8	6.6	2.9	3.5	2.90
Saldo státního rozpočtu (SR)	mld. Kč	1.1	10.4	7.2	-1.6	-15.7	-29.3	-29.6	-46.1	-67.7	-45.7	-109.1	-93.7	-56.3	-97.6
Saldo SR/HDP	%	.	.	0.5	-0.1	-0.9	-1.5	-1.4	-2.1	-2.9	-1.9	-4.2	-3.4	-1.9	-3.0
Vládní dluh	mld. Kč	.	.	214.4	209.9	236.7	299.8	340.5	405.4	591.5	702.3	775.0	855.1	903.5	973.0
Dluh sektoru vlády v procentech HDP	%	.	.	14.6	12.5	13.1	15.0	16.4	18.5	25.1	28.5	30.1	30.7	30.4	30.4
Státní dluh	mld. Kč	158.8	157.3	154.4	155.2	173.1	194.7	228.4	289.3	345.0	395.9	493.2	592.9	691.2	802.5
Státní dluh/HDP	%	.	.	10.5	9.2	9.6	9.8	11.0	13.2	14.7	16.1	19.1	21.3	23.3	25.0

Tabulka 2: Česká republika: Hlavní makroekonomické ukazatele, část 2